

SOCIAL MENTALITY AND RESEARCHER THINKERS JOURNAL

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed

ISSN: 2630-631X

Social Sciences Indexed

www.smartofjournal.com / editorsmartjournal@gmail.com

September 2018

Article Arrival Date: 06.06.2018 Published Date: 16.09.2018 Vol 4 / Issue 11 / pp:363-388

Bingöl'de Meydana Gelen Afetler Ve Alınan Tedbirler (1934-1972)

Disasters Took Place In Bingöl And The Measures Taken (1934-1972)

Savaş SERTEL

Doç. Dr, Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, savassertel@munzur.edu.tr

Mehmet Bora SANYÜREK

Öğr. Gör, Munzur Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, borasanyurek@munzur.edu.tr

ÖZET

Tabiatın kendini yenilerken insanlara verdiği zarar afet olarak tanımlanmıştır. Dünya'nın ortasındaki magma tabakası ve üzerinde oluşan katmanların hareketliliği Dünya'nın yaşanabilir olmasını sağlamaktadır. Bu durumun canlılara sağladığı olumlu şartların yanı sıra olumsuz şartlar da vardır. Akarsuların, toprak hareketlerinin (heyelan), yer kabuğu hareketlerinin (deprem) ve meteorolojik olayların (yağışlar, fırtına, yıldırım) canlılara verdiği zararlar afet olarak vasıflandırılmıştır. Afetlerin meydana gelmesinde insanların yerleşim yerlerini seçmedeki isabetsizlikleri de önemli rol oynamaktadır.

Bingöl, Türkiye'de afetlerin en fazla zarar verdiği illerden biridir. Bingöl'ün tamamı birinci derece deprem bölgesinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra, heyelanlı alanların çokluğu ve akarsu vadilerinde yapılan yerleşimler, il genelinde heyelan ve su baskınlarının yoğun olarak görülmesine yol açmıştır. Dağlık bir arazisi olan Bingöl'de görülen ölümlü afetlerden biri de kaya düşmesidir. Bir tarih araştırması olan bu makale, yalnızca 1934-1972 yılları arasındaki arşiv belgelerine ulaşılması nedeniyle bu dönemle sınırlanmıştır. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için söz konusu yılların dışındaki dönemlere ilişkin verilere de yer verilmiştir. Çalışmada afetlerin büyük bir kısmını depremlerin oluşturduğu görülmüştür. Plansız ve bilinçsiz yapılaşma depremde can kayıplarını artıran bir unsur olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bingöl, Deprem, Kıyı, Heyelan, Çığ.

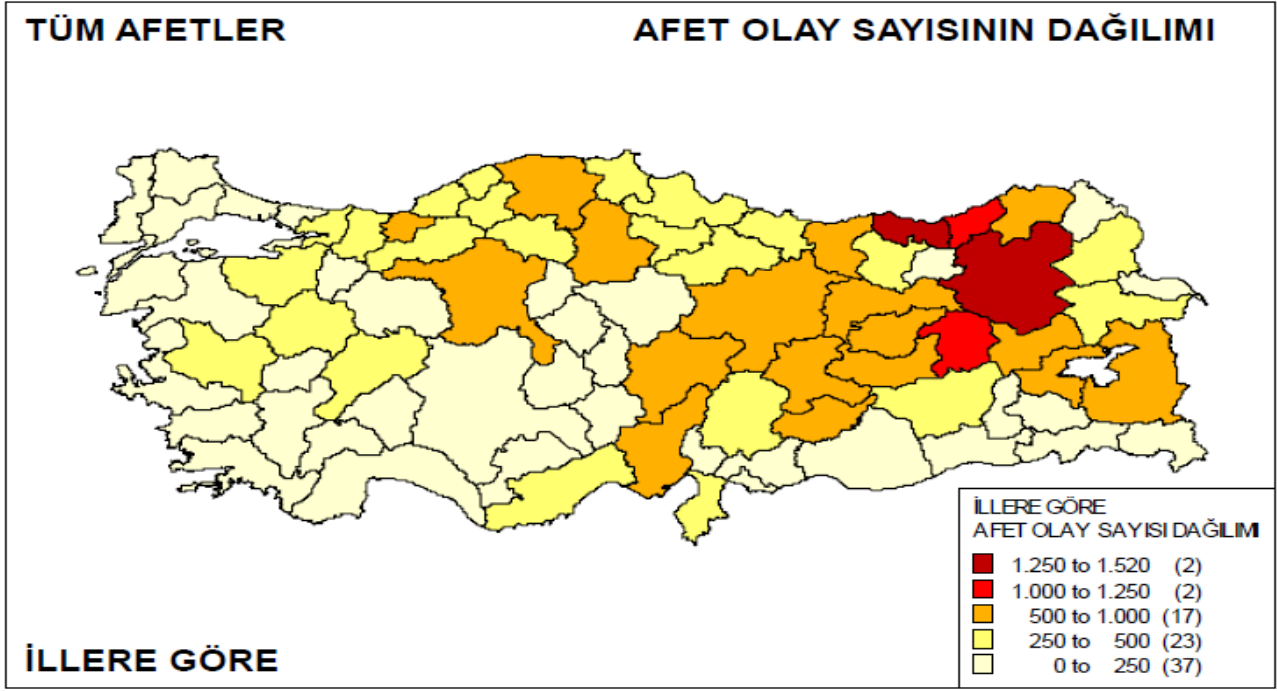
ABSTRACT

The damage given to people by the environment while renewing itself has been identified as disaster. The magma layer in the center of the Earth and the mobility of the layers formed on it ensures the habitability of the Earth. There are adverse conditions, as well as favorable conditions provided to the living creatures by this situation. The damage given to the living creatures by the rivers, land movements (landslides), earth crust movements (earthquakes) and meteorological events (rainfall, storms, lightning) are characterized as disaster. People's mistakes in choosing the places for settlement play an important role in occurrences of disasters.

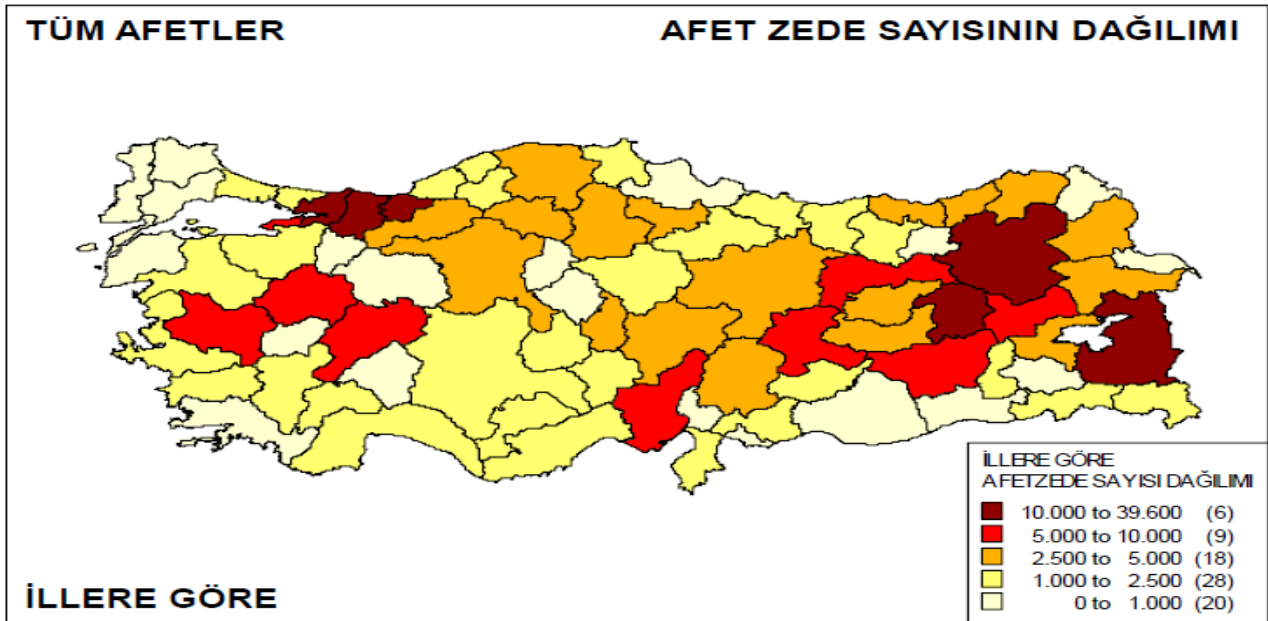
Bingöl is one of the provinces that the disasters damaged the most in Turkey. Bingöl is fully located on the first degree earthquake zone. Moreover, abundance of the landslide sites and the settlements on the river valleys led to landslides and floods to be seen intensely. Rockfall is one of the fatal disasters seen in Bingöl which has a mountainous terrain. This article, which is a history research, is limited with the years between 1934-1972, because only archive records of that period is available. However, the data from other periods are also included in the paper in order for the subject to be better understood. It is seen in this study that majority of the disasters consists of earthquakes. Unplanned and unconscious housing has been a factor boosting casualties of the earthquake.

Key Words: Bingöl, Earthquake, Kıyı, Landslides, Avalanches.

Harita-2: İllere göre, tüm afetler, olay sayısının dağılımı (1950-2008)¹

Harita-3: İllere göre, tüm afetler, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)²

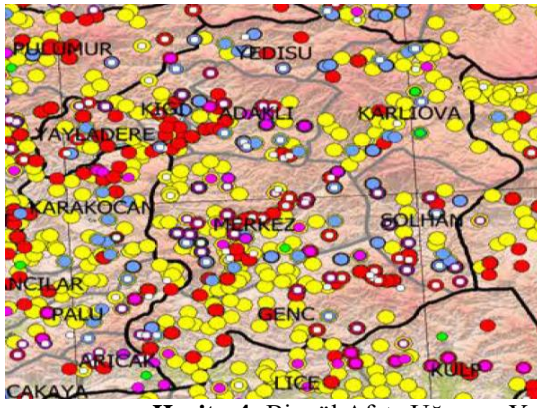
2. BİNGÖL'DE MEYDANA GELEN AFETLER

Bingöl, 1950-2008 yılları arasında, 1184 doğal afet olayı ve 13.073 afetzede ile Türkiye genelinde üçüncü sırada yer almaktadır. İlçeler itibarıyla Bingöl merkez ilçe afet olay sayısı bakımından 405 afetle birinci, afetzede sayısı bakımından ise 5.137 kişiyle beşinci sırada gelmektedir.³

¹ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008; https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

² Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008; https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

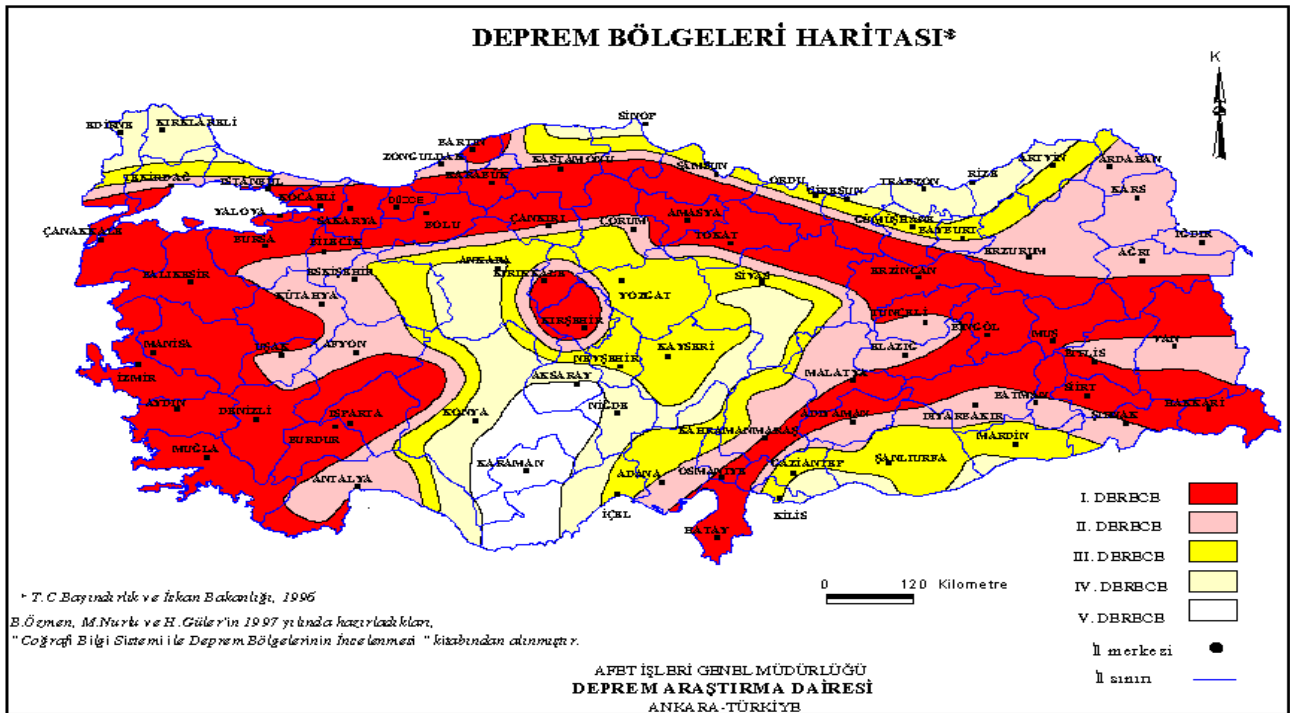
³ Oktay Gökçe-Şenay Özden-Ahmet Demir, A.g.e, s. 12-15.

Harita-4: Bingöl Afete Uğramış Yerleşim Birimleri Haritası (1950-2008)¹

2.1. Depremler

Yerkabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayına deprem denir.² Türkiye, aktif fay zonları içerisinde bulunan ve her zaman büyük deprem tehlikesine maruz bir ülkedir. Türkiye nüfusunun %98'i deprem tehdidi altında yaşamaktadır. Sanayi kuruluşlarının %98'i deprem bölgelerinde ve %73'ü de aktif fay zonları içinde yer almaktadır. Aynı şekilde barajlarımızın %95'i bu tehlikeli topraklar üzerinde bulunmaktadır.³ 1900-2003 yılları arasında, Türkiye'de önemli ölçüde can ve mal kayıplarına yol açan 50'nin üzerinde deprem olmuş ve bu depremler nedeniyle 83.908 kişi hayatını kaybetmiş, 171.283 kişi yaralanmış ve 493.000'in üzerinde konut yıkılmış veya kullanılmaz hale gelmiştir.⁴

Harita-5: Deprem bölgeleri⁵

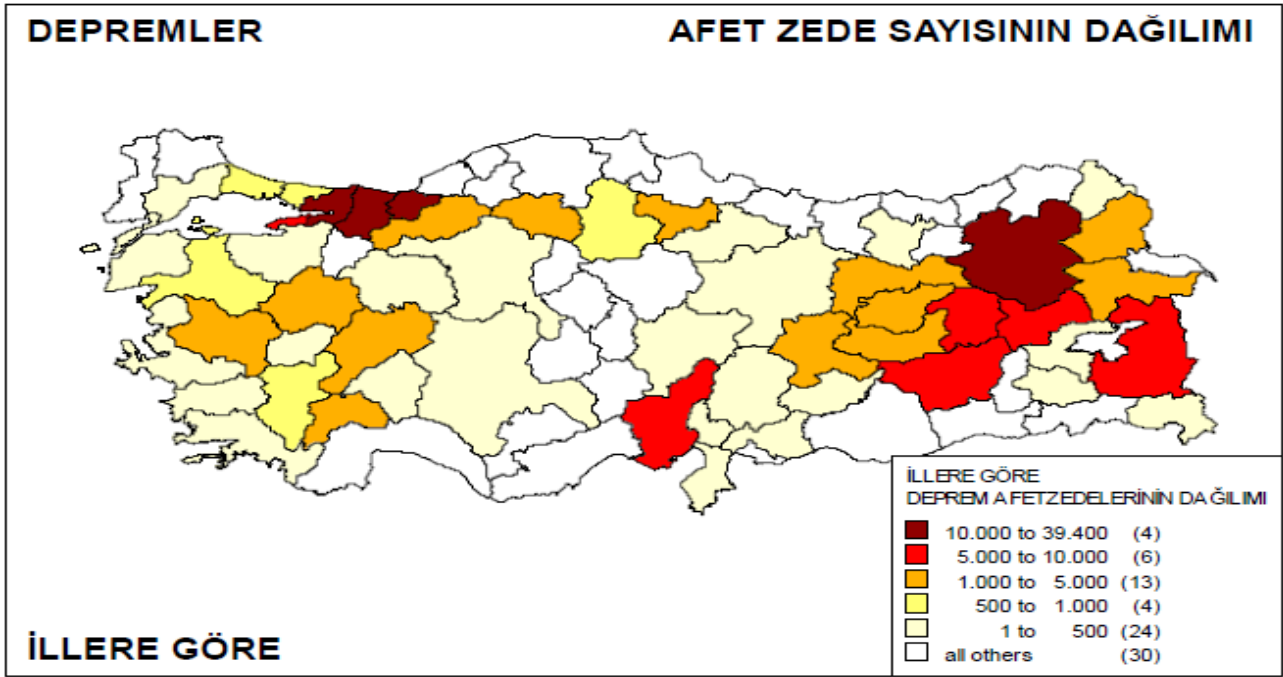
¹ Oktay Gökçe, Türkiye Afete Uğramış Yerleşim Birimleri Haritası (1950-2008), T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3504/xfiles/94-201406021514-afetler_tum_dagilim_renkli_2.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

² <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/personel/comoglu/depremedir/index.htm> Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü resmi web sitesi (Erişim Tarihi: 25.08.2016)

³ TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Oda Raporu: Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın Önerileri, 2. Baskı, Yayın No: MMO/587, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Ankara, 2012, s.1.

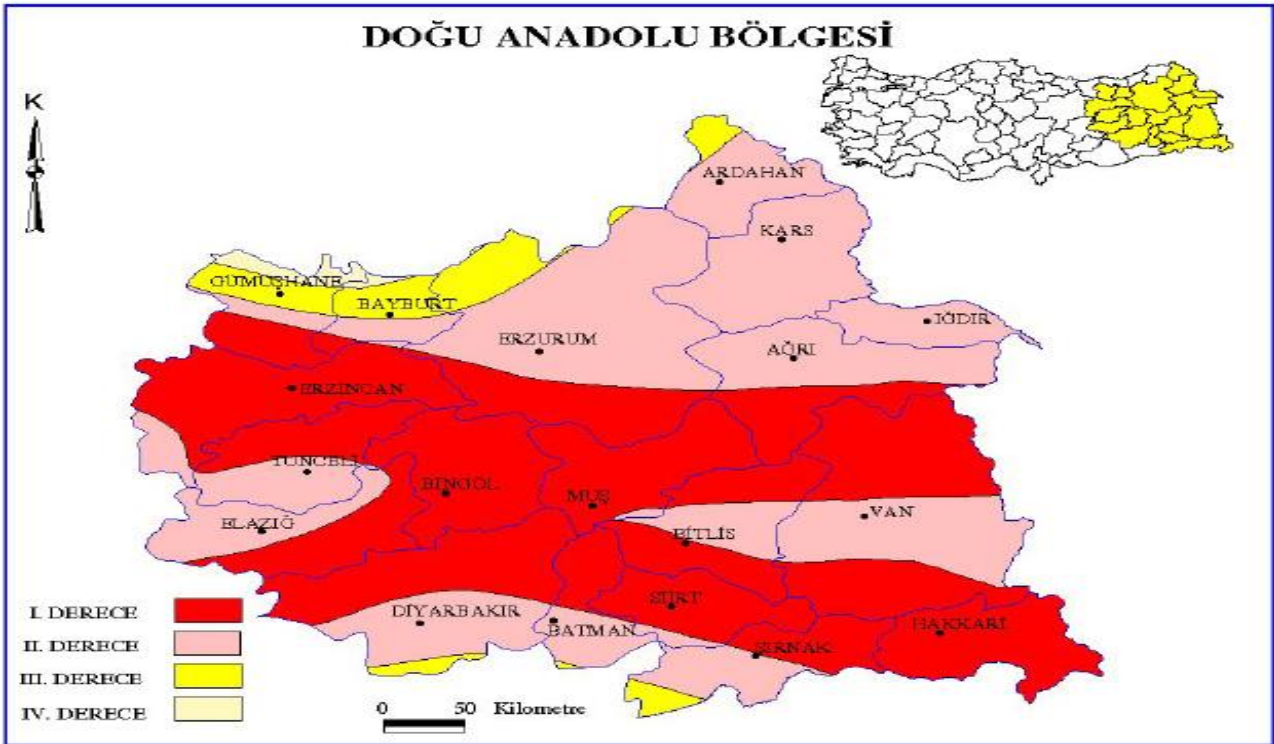
⁴ Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), Türkiye'de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu, T.C. İçişleri Bakanlığı, Ankara, 2004, s.8.

⁵ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, *Deprem Bölgeleri Haritası*, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 1996; <http://www.deprem.gov.tr/tr/kategori/deprem-bolgeleri-haritasi-28841> (Erişim Tarihi: 24.08.2016) Alıntı: Bülent Özmen, Murat Nurlu, Hüseyin Güler, *Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi*, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997.

Harita-6: İllere göre, depremler, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)¹

Bingöl'ün yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüzölçümünün %51,7'si birinci derece, %42,6'sı ikinci derece, %4,9'u üçüncü derece, %0,8'i ise dördüncü derece deprem bölgesinde yer almaktadır.² Bingöl ise il merkezi ve tüm ilçeleriyle birlikte birinci derece deprem bölgesinde yer almaktadır.³

Harita-7: Doğu Anadolu Bölgesi'nin Deprem Bölgeleri Haritası

¹ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008; https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

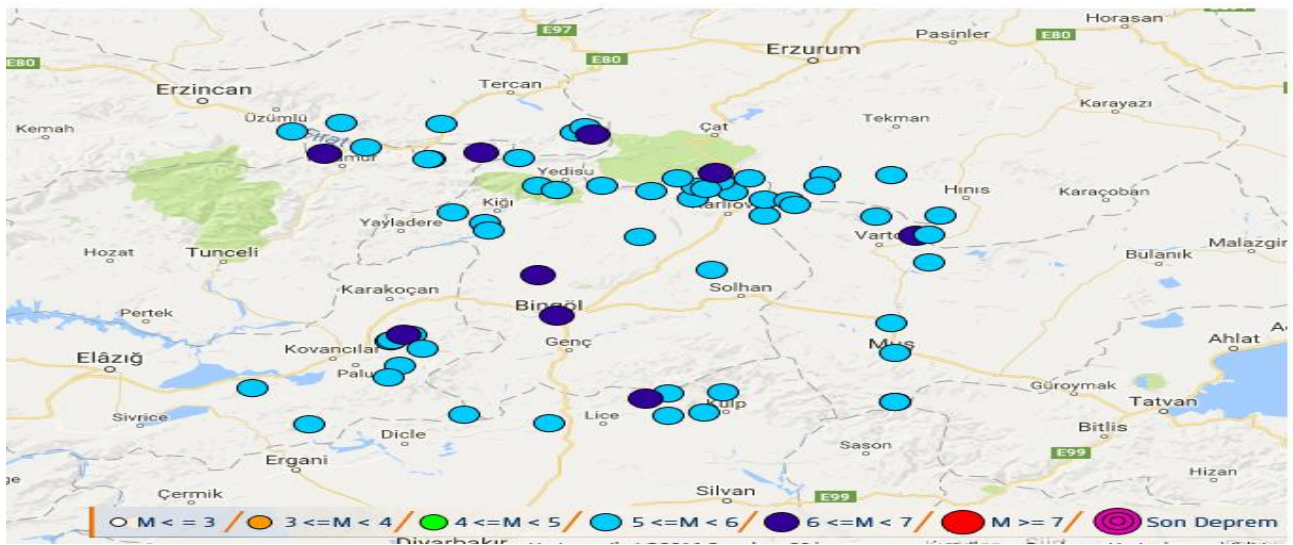
² Bülent Özmen, Murat Nurlu, Hüseyin Güler, Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997, s.34.

³ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası İndeks Yerleşim Birimleri ve Deprem Bölgeleri, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1996, s.6. Ayrıca bkz. Süleyman Pampal, Bülent Özmen, Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Gazi Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2007.

Bingöl'deki fay hattı üzerinde yapılan incelemelere göre 1971 yılına kadar 400'den fazla deprem görülmüştür.¹ 1900-2016 yılları arasında meydana gelen depremlerin 54'ü 5-6 şiddetinde (richter), 9'u ise 6 şiddetinin üzerinde gerçekleşmiştir.²

Tarih (UTC) / Saat	Enlem	Boylam	Derinlik (KM)	Büyüklik (Richter)	Yer
17/08/1949 18:44:20	39.57	40.62	40	6.7	Erzincan
19/08/1966 12:22:11	39.17	41.56	26	6.9	Varto-Muş
20/08/1966 11:59:09	39.42	40.98	14	6.2	Karlıova-Bingöl
26/07/1967 18:53:00	39.5	40.3	10	6	Tunceli
22/05/1971 16:43:59	38.85	40.52	3	6.8	Bingöl
06/09/1975 09:20:12	38.5132	40.7741	31.9	6.6	Lice-Diyarbakır
27/01/2003 05:26:25	39.496	39.841	15.1	6	Pülümür-Tunceli
01/05/2003 00:27:05	39.01	40.46	10	6.3	Bingöl
08/03/2010 02:32:00	38.77	40.07	5	6.1	Kovancılar-Elazığ

Tablo-1: Bingöl'de 1900-2017 yılları arasında etkili olan 6 şiddetinin (Richter) üzerindeki depremler³

Harita-8: Bingöl'de 1900-2017 yılları arasında etkili olan 5 şiddetinin (Richter) üzerindeki depremler⁴

Bingöl, 1950-2008 yılları arasında 9.093 afetzede ile Türkiye genelinde altıncı sırada yer almaktadır.⁵ Özellikle 1966 Varto ve 1971 Bingöl depremleri ilde büyük zarara yol açmıştır.

18 Temmuz 1784'te, Erzincan ve doğusunda etkili olana deprem, büyük hasara yol açmış ve Kiğı'da 1.500 kişinin ölümüne sebep olmuştur.⁶ 1875 yılında, Karlıova'da meydana gelen ve 8 şiddetinde (Richter: 6,1) olduğu hesaplanan deprem ise, Karlıova'nın yanı sıra Bingöl Merkez (Çapakçur) ve Elazığ Palu'da da etkili olmuştur.⁷

Kasım 1934'te Çapakçur (Bingöl)'da meydana gelen depremde hükümet konağı ve pek çok ev zarar görmüş, yüzlerce kişi yaralanmış, enkaz altında ölü ve yaralılar kalmış ve binlerce kişi evsiz kalmıştır. Afetzedeler için belediyeler ve Kızılay yardım göndermiştir.⁸

¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem III, Cilt XIII, Toplantı II, Birleşim CIV, Oturum I, s. 581.

² T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Deprem Dairesi Başkanlığı, <http://www.deprem.gov.tr/tr/depremkatalogu> (Erişim Tarihi: 29.08.2016)

³ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Deprem Dairesi Başkanlığı, <http://www.deprem.gov.tr/tr/depremkatalogu> (Erişim Tarihi: 29.08.2016)

⁴ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Deprem Dairesi Başkanlığı, <http://www.deprem.gov.tr/tr/depremkatalogu> (Erişim Tarihi: 29.08.2016)

⁵ Bingöl merkez ilçe ise 3.611 afetzede ile ilk on ilçe arasında yer almıştır. Oktay Gökçe-Şenay Özden-Ahmet Demir, A.g.e, s. 16.

⁶ Oktay Ergünay, Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi, Türkiye Kızılay Derneği, Eğitim Kitapçığı, Ankara, 2003.

⁷ T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı, Tarihsel Depremler, <http://www.deprem.gov.tr/tr/tarihseldepremler> (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

⁸ BCA, 030.10.0.0.119.839.6.

5 Mayıs 1935'te Kiğı'da meydana gelen şiddetli deprem 40 evin tamamen, 155 evin ise kısmen yıkılmasına yol açmıştır. Depremde can kaybı yaşanmamıştır.¹ Depremzedeler için harcanması amacıyla 2 Ocak 1936 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile 3 bin lira ödenek verilmesi kararlaştırılmıştır.²

07 Aralık 1937'de öğlen 11.30'da, Kiğı ilçesinde 22 saniye süren bir deprem meydana gelmiştir. Söz konusu deprem neticesinde can kaybı olmamıştır. Ancak; İlçe merkezinde 9 ev yıkılmış, 21 ev tehlikeli hale gelmiş, bütün evlerin ise sıvaları dökülmüş, belediyeye ait Hükümet ve Adliye binaları ile Askerlik Şubesi'nin duvarları çatlamıştır.³ İlçeye bağlı Gönek nahiyesinde; 1 ev yıkılmış, 2 ev tehlikeli hale gelmiştir. Kiğı civarındaki köylerde 11 ev yıkılmıştır.⁴ Bu depremin akabinde, 09 Aralık 1937'de meydana gelen ikinci sarsıntıda ise; önceki depremde duvarları çatlayan 32 ev yıkılmış, 57 ev ise tehlikeli hale gelmiştir. Can kaybı olmayan depremde 1 kişi yaralanmıştır.⁵

15-16 Nisan 1938 tarihlerinde, Genç ilçesinin Sivan (şimdiki adı Servi) nahiyesinde, sık aralıklarla yer sarsıntıları meydana gelmiş, köylerde 4 ev yıkılmış, 28 ev ise hasar görmüş, can kaybı meydana gelmemiştir.⁶ Hasar gören evler sahipleri tarafından tamir edilmiş olup kayda değer bir hasar olmamıştır.⁷

21 Mayıs 1938'de saat 20.20'de, Çapakçur (Bingöl il merkezi)'da hafif bir deprem hissedilmiş ise de herhangi bir hasar ve can kaybı meydana gelmemiştir. 24 Mayıs 1938 tarihinde ise Genç ilçesinde meydana gelen depremde, Genç'e bağlı Valer beldesinin Kırmaz köyü kırsalında arazinin bir kısmında çöküntüler meydana gelmiş olup, can ve mal kaybı yaşanmamıştır.⁸

29 Mayıs 1940 tarihinde, Merkez'e bağlı Sancak nahiyesinde meydana gelen depremde; Mezarlık köyünde 40, Efsekte köyünde 18, Masalla köyünde 15, Simsor köyünde 4, Kemah köyünde 2 ev yıkılmış, biri ağır iki kişi yaralanmıştır.⁹

20 Ağustos 1949'da 21.50'de başlayan ve Bingöl civarında etkili olan ve biri şiddetli üçü orta şiddette olmak üzere dört deprem meydana gelmiş, deprem Karlıova ve Kiğı ile köylerinde zarara yol açmıştır.¹⁰ Depremde zarar gören memur, hizmetli, emekli, dul ve yetimlere iki maaş avans verilmesi 22 Aralık 1949 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile kararlaştırılmıştır.¹¹ 23 Ağustos 1949'da 16.55'te Karlıova'da şiddetli bir deprem daha olmuş, bu depremde dört ev yıkılmış, can kaybı yaşanmamıştır.¹² Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanları 26 Ağustos'ta olay yerine gelerek incelemelerde bulunmuştur.¹³

Deprem sonrasında Bingöl Valiliği tarafından İçişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıdaki izahata göre; Karlıova'da 163 ölü, 100'e yakın yaralı, Kiğı'da 83 ölü, 100'den fazla yaralının olduğu, Karlıova'da 400, Kiğı'da 500'den fazla evin tamamıyla yıkıldığı, birçok evin de oturulamaz hale geldiği, Bingöl

¹ Cumhuriyet, 6 Mayıs 1935.

² BCA, 030.18.01.02.60.100.

³ Cumhuriyet, 13 Aralık 1937.

⁴ BCA, 030.10.119.840.7.

⁵ BCA, 030.10.119.840.7.

⁶ BCA, 030.10.119.841.7.

⁷ BCA, 030.10.119.841.7.

⁸ BCA, 030.10.119.841.9.

⁹ BCA, 030.10.119.846.1.

¹⁰ İlk belirlemelere göre deprem Karlıova'da 180 evin yıkılmasına pek çok evin hasar görmesine, 8 kişinin ölümüne ve 62 kişinin yaralanmasına yol açmıştır. Bingöl valisi ekiplerle birlikte deprem bölgesine gelmiş, bölgeye yiyecek ve çadır gönderilmiş, Elazığ'dan da 3 yardım ekibi, sağlık malzemesi, doktor ve yiyecek gönderilmiştir. Olaydan sonra İçişleri Müsteşarı İlhan Aksoy beraberinde iki mülkiye müfettişi ile Bingöl'e gelmiştir, (Turan, 20 Ağustos 1949). Depremzedelere uçakla atılan şeker, zeytinyağı ve sabun gibi malzemelerin bir kısmı ziyan olmuş, halk un yerine kazma, kürek, çivi ve çadır istemiş, kamyonlarla sevk edilen yüzlerce çuval un ise açıkta bekletilmiştir. İçişleri Bakanı Emin Erişgil ve Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan deprem bölgesinde incelemelerde bulunmuştur. Cumhuriyet, 29 Ağustos 1949.

¹¹ BCA, 030.18.1.2.121.91.13. Kiğı ilçe halkının 57.284 lira 13 kuruş vergi borcu depremden dolayı 9 Ağustos 1950 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile terkin edilmiştir (Alacaktan vazgeçilmiştir). BCA, 030.18.1.2.123.66.7.

¹² 20 Ağustos'ta meydana gelen deprem Kiğı'nın Hösnek ve Çerme bucakları civarındaki 36 köyde etkili olmuş, bu köylerde 749 ev tamamen, 800 ev kısmen yıkılmış, 136 kişi ölmüş, 217 kişi yaralanmış, 929 hayvan telef olmuştur. Karlıova'da ise hasarın merkezi Liçik köyü olmuştur. Bu köy civarındaki 32 köyde 694 ev tamamen, 255 ev kısmen yıkılmış, 165 kişi ölmüş, 102 kişi yaralanmıştır. Karlıova'nın köylerinde 20 hayvan telef olmuştur. Elazığ Valiliği depremden sonra Bingöl'e 143 çuval un göndermiştir, (Turan, 24 Ağustos 1949). Bingöl'de 1949 yılında meydana gelen iki büyük deprem kirada oturan Kiğı Halkevi binasını da yıkmıştır. Bunun üzerine halkevi başka bir binaya taşınmıştır. BCA, 0490.1.0.0.1226.77.1.

¹³ Turan, 27 Ağustos 1949

Valiliği tarafından 13.000 TL'lik her nevi yiyecek maddesinin satın alınarak, Karlıova ve Kiğı'ya gönderildiği, Karlıova Kaymakamlığı emrine 8.000 TL verildiği, en az 50'şer yataklı 2 seyyar hastanenin, Karlıova ve Kiğı merkezlerinde kurulması gerektiği, Valilik tarafından temin edilen ve temin edilmeye devam edilen gıda maddeleri için, Valilik emrine 20.000 TL gönderilmesi, yerel imkânlarla temin edilmesi mümkün olmayan kefenlik ve çamaşırlık için, en yakın illerden, 200 top bezin, en seri vasıta ile gönderilmesi, Kiğı'ya 1.000 adet, Karlıova'ya 500 adet çadırın yollanması, 30 ton un veya buğday gönderilmesi hususları bildirilmiştir.¹ İlgili bilgiler ve talepler İçişleri Bakanlığı tarafından, 19 Ağustos 1949 tarihinde Başbakanlığa bildirilerek, gerekli girişimler başlatılmıştır. Ayrıca söz konusu deprem nedeniyle Bakanlar Kurulu'nun 03 Mart 1951 tarihli toplantısında² Karlıova ilçesi halkının deprem tarihine kadar olan 12.412,29 TL'lik vergi borcu, Bakanlar Kurulu'nun 14 Aralık 1951 tarihli toplantısında³ Kiğı ilçesi halkının deprem tarihine kadar olan 28.485,99 TL'lik vergi borcu terkin (iptal) edilmiştir.

Bingöl'de Ağustos 1949 ayında meydana gelen deprem can ve mal kayıplarının yaşanmasına sebep olmuştur. Deprem sonrası Bingöl'deki CHP teşkilat başkanları CHP Genel Sekreterliğine telgraflar çekmiştir. Buna göre Kiğı ilçe merkezinde can kaybı yaşanmamış, evlerin bir kısmı harap olmuş, köylerde de elliden fazla insan ölmüş ve pek çok ev yıkılmıştır. Karlıova'da evler ve resmi daireler oturulamayacak duruma gelmiştir. Halk ve memurlar perişanlık içinde kalmış ve mağduriyetlerin giderilmesi için yardım istenmiştir. Kiğı'nın Azakpert bucağı CHP Ocak Başkanı Şeref Işık telgrafında havaların soğumasına karşılık halkın açıkta kaldığını, zarar tespiti için görevlendirilen memurların ilçe merkezinde 500, köylerde de 300 liradan fazla zararı kabul etmediğini, pek çok kimseye 15'er lira verilerek geçiştirildiğini, bundan dolayı halkın sefaletle karşı karşıya kaldığını dile getirmiştir. Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği Başbakan Yardımcısına bir yazı yazarak durumun araştırılmasını rica etmiştir. Başbakan Yardımcısı Vekili Cemil Sait Barlas 8 Mart 1950'de cevaben bir yazı yazmıştır. Barlas, deprem bölgesindeki evlerin yapımı için 700 bin liralık ayni ve nakdi yardım yapıldığını, merkezde 500, köylerde 300 liralık yardımın yeterli olacağını, az hasar gören binalar için ise hasar durumuna göre para verildiğini, Karlıova'da 990 kazma-kürek, 6.150 kg çivi, 108 m3 meşe ağacı sevk edildiğini, 425 yıkılan ve 875 hasar gören eve karşılık 425 evin tamamen yapıldığını, 1.497 ev ve ahırın tamir edildiğini, bölgeye 285 bin liralık acil yardım, yiyecek ve giyecek gönderildiğini, Karlıova'da halkevi binasının yeniden yapıldığını, bir ahşap ilkökul, ikişer odalı sekiz lojman yapıldığını, resmi bina ve memur evleri için 220 m3 kereste, 3 ton çivi verildiğini ve 74.386 lira harcadığını açıklamıştır.⁴

16 Kasım 1964 tarihinde Kiğı ilçesinde deprem meydana gelmiştir. Söz konusu deprem ile ilgili olarak; Bakanlar Kurulu'nun 07 Ekim 1965 tarihindeki toplantısında;⁵ depremden zarar gören, Kiğı ilçesine bağlı Yedisu bucağının Eskibalta köyündeki 11 aileden her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 82.500 TL ile arazi temini, su tesisatı, yol ve kadastro gibi imar işleri için 16.500 TL olmak üzere toplam 99.000 TL kaynak ayrılması, Bakanlar Kurulu'nun 13 Ekim 1965 tarihindeki toplantısında;⁶ Kiğı ilçesine bağlı Çemre bucağının Gelinpertek köyündeki 7 aileden her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 52.500 TL ile arazi temini, su tesisatı, yol ve kadastro gibi imar işleri için 10.500 TL olmak üzere toplam 63.000 TL kaynak ayrılması, Kiğı ilçesine bağlı Çemre bucağının Karapolat köyündeki 8 aileden her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 60.000 TL ile arazi temini, su tesisatı, yol ve kadastro gibi imar işleri için 12.000 TL olmak üzere toplam 72.000 TL kaynak ayrılması, Bakanlar Kurulu'nun 11 Mart 1967 tarihindeki toplantısında;⁷ Kiğı ilçesine bağlı Çemre bucağının Karapolat köyündeki 8 ailenin, aynı köyün içindeki Köyüstü mevkiine yerleştirilmeleri kararlaştırılmıştır.

¹ BCA, 030.10.120.850.18.

² BCA, 030.18.125.17.7.

³ BCA, 030.18.127.93.2.

⁴ BCA, 490.1.0.0.1582.449.2.

⁵ BCA, 030.18.189.60.1.

⁶ BCA, 030.18.189.61.14.

⁷ BCA, 030.18.204.22.14.

31 Ağustos 1965'te Karlıova merkezli olarak meydana gelen şiddetli deprem köylerde büyük hasara yol açmış, Kızılay depremden zarar gören köylere helikopterle yiyecek atılmış, Bingöl Valiliği ise depremedelere verilmek üzere 50 bin lira para ile çok sayıda çadır göndermiştir.¹ Söz konusu deprem ile ilgili olarak, Bakanlar Kurulu'nun 09 Şubat 1966 tarihindeki toplantısında, depremden zarar gören;²

- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Sarıkuşak köyü merkezindeki 12 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 90.000 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 18.000 TL olmak üzere toplam 108.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü merkezindeki 41 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 307.500 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 61.500 TL olmak üzere toplam 369.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü Siliper mahallesindeki 8 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 60.000 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 12.000 TL olmak üzere toplam 72.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü Horhor mahallesindeki 13 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 82.500 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 19.500 TL olmak üzere toplam 117.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü Yukarıkayık mahallesindeki 12 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 90.000 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 18.000 TL olmak üzere toplam 108.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü Kotyan mahallesindeki 9 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 67.500 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 13.500 TL olmak üzere toplam 81.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Karlıova ilçesine bağlı Kaynarıpınar köyü Kızılçubuk mahallesindeki 48 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 360.000 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 72.000 TL olmak üzere toplam 432.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Kiği ilçesine bağlı Elmalı köyü merkezindeki 9 aileye inşaat yardımı için 7.500 TL olmak üzere toplam 67.500 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 13.500 TL olmak üzere toplam 81.000 TL kaynak ayrılması,
- ✓ Merkez ilçede, inşaat yardımı için 18 aileye 12.500 TL, 14 aileye 2.500 olmak üzere toplam 260.000 TL ile yol, su, elektrik, kanalizasyon tesisleri, arazi temini, kadastro gibi imar işleri için 45.000 TL olmak üzere toplam 305.000 TL kaynak ayrılması ve toplam olarak depremden zarar gören 184 aileye toplam 1.673.000 TL yardım yapılması kararlaştırılmıştır.

19 Ağustos 1966'da 14.24'te Muş, Erzurum ve Bingöl'ü etkileyen bir deprem meydana gelmiştir. Depremde pek çok insan ölmüştür. Sağlık Bakanı Edip Somunoğlu ile İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu deprem bölgesine geçmiştir.³ Deprem ile ilgili olarak;⁴ ağırlıklı olarak Bingöl'ün Karlıova ilçesinde etkili olduğu, Karlıova merkezinde 14 evin yıkıldığı, PTT ve Hükümet Konağı binalarının hasar gördüğü, Karlıova'ya bağlı Yoncalık, Kargapazar, Kantarkaya, Tuzluca köylerinin tamamının yıkıldığı, 19 ölü ve 30-40 civarında yaralı olduğu, Muş'un Varto, Bulanık ve Malazgirt

¹ Turan, 2 Eylül 1965. 07.45 ve 09.30'da meydana gelen deprem Karlıova ilçesinde 5 köyü tamamen, 7 köyü ise kısmen etkilemiş, 40 kişi yaralanmış ve 229 ev yıkılmıştır. En büyük hasar Kızılçubuk, Kayarıpınar, Sarıkuşak, Harifan, Topular ve Suçatı köyleri ile Göynük bucağında oluşmuştur. 60 hanelik Kızılçubuk ve Sarıkuşak köyleri yerle bir olmuş, Sarıkuşak köyünde 40, Harifan'da 32, Kızılçubuk'ta 27, Suçatı'da 22, Topular'da 18, Kalancık'ta 18, Hacılar'da 12 ev yıkılmıştır. Karlıova merkezde ise 5 ev ve yeni yapılan hükümet konağı yıkılmıştır. Milliyet, 1 Eylül 1965; Cumhuriyet, 1 Eylül 1965.

² BCA, 030.18.192.10.6.

³ Halk Postası, 22 Ağustos 1966. Bingöl'de 64 kişi ölmüş, 90'dan fazla kişi yaralanmış, dört köyde sağlam bina kalmamıştır. Milliyet, 20 Ağustos 1966.

⁴ BCA, 030.01.121.773.5.

ilçelerinde hasara yol açtığı, Muş'un ilçeleri ve diğer iller ile telefon ve telgraf irtibatının kesildiği, Merkez'e bağlı Mercimekkale'de 6 ölü ve 5 yaralı, Serinova'da ise 4 yaralı olduğu, Bitlis'in merkezi ve köylerinde hissedildiği, Tatvan jandarma binası ile Merkez'deki Tekel tütün fabrikası ambarının duvarlarının çatladığı, ölü ve yaralının bulunmadığı, Ağrı'nın her yerinde hissedildiği, ancak hasar tespit edilmediği, Erzurum'un Hınıs ilçesinde postane ve jandarma karakol binalarının yıkıldığı ve 15 yaralının bulunduğu bilgileri alınmıştır.¹

19 Ağustos 1966'da meydana gelen deprem ile ilgili olarak toplanan Bakanlar Kurulu; 25 Ağustos 1966'da, deprem bölgesine yardım maksadıyla gönderilen ve gönderilecek olan her çeşit eşya, araç ve gereçlerin, her türlü ithal vergi ve resimlerinin (damga resmi dahil) muaf tutulmasını,² 05 Eylül 1966'da, afetten zarar gören ailelerin her birine 5.000 TL'yi geçmemek üzere toplam 10.000.000 TL yardım yapılmasını,³ 29 Eylül 1966 tarihinde, Muş, Erzurum ve Bingöl illerinde açıkta kalan vatandaşların kışı geçirebilmeleri için geçici olarak alınması gerekli tedbirler ile yapılacak barakalara harcanmak üzere, 1966 yılı bütçesinin İmar ve İskân Bakanlığı bölümünün hususi faslına 56.000.000 TL ödenek ilave edilmesini, kararlaştırmıştır.⁴ 27 Şubat 1967'de toplanan Bakanlar Kurulu, Muş, Erzurum ve Bingöl Valilerinin, depremler dolayısıyla yaptıkları başarılı çalışmalarının takdirname ile taltiflerini kararlaştırmıştır.⁵ Ayrıca Uluslararası Kızıllıhaç Teşkilatı ile Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İtalya, Tunus, Yunanistan ve Fransa'dan; sağlık ekibi, gıda maddeleri, sağlık malzemeleri, ilaç, çadır, battaniye ve giyecek eşyaları gibi yardımlar gönderileceği yönünde açıklamalar yapılmıştır.⁶ Ancak yardımların dağıtılmasında ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Hem yurt içinden hem de yurt dışından gelen yardımlar Erzurum'da toplanmış, gerek yolların elverişsizliği, gerek yeterli kamyon bulunmayışı, gerekse de yeterli yükleme elemanının bulunmayışı yardımların dağıtımında ciddi sorunlara sebep olmuştur.⁷ Yardımların nakledilmesinde yaşanan sorunlara ilaveten, depremzedelerin ihtiyaçları gözetilmeksizin dağıtımlar gerçekleştirildiği yönünde şikayetler mevcuttur.⁸

19 Ağustos 1966'da meydana gelen depremin sonrasında ise, 08 Eylül 1966 saat:00.10'da meydana gelen sarsıntıda; can kaybı olmamış, ancak 15 köyde 500'e yakın ev oturulamaz hale gelmiş, Taşlıçay ve Çukurtepe köylerinin ilkokulları yıkılmıştır.⁹ 12 Eylül 1966'da Karlıova'da meydana gelen deprem ise bir kişinin ölümüne, bir kişinin de yaralanmasına yol açmıştır.¹⁰

24 Eylül 1968'de 06.20'de Kiğı'da meydana gelen deprem ilçe ve civarında büyük hasara yol açmıştır. Kiğı PTT binası, cezaevi ve ilçedeki bir okul büyük hasara uğramış, Çan nahiyesinde 25 ev yıkılmış, 60 ev oturulmaz duruma gelmiştir.¹¹ Depremde Kiğı ve köylerinde 387 ev yıkılmıştır. Kızılay depremzedelere 150 çadır, 200 battaniye, ekmek ve yiyecek göndermiştir.¹² 30 Eylül 1968'de yapılan meclis oturumunda bu konuda mecliste söz alan Elazığ Senatörü Celal Ertuğ İmar ve İskân Bakanı ile birlikte bölgede inceleme yaptığını, depremde 1 kişinin öldüğünü, 17 kişinin yaralandığını,

¹ Cumhuriyet gazetesine göre ise Karlıova'da 29 kişi ölmüş, 1871 ev yıkılmıştır. Cumhuriyet, 22 Ağustos 1966.

² BCA, 030.18.198.60.12.

³ BCA, 030.18.198.62.15.

⁴ BCA, 030.18.199.67.4.

⁵ BCA, 030.18.203.15.14.

⁶ Milliyet, 21 Ağustos 1966.

⁷ Almanya'dan gelen 34 kişilik yardım ekibi organizasyon yetersizliği nedeniyle Erzurum'da bekletilmiş, malzemelerinin havaalanından nakledilmesi bile sorun olmuştur. Ayrıca Alman Hükümeti'nin 12 nakliye uçağıyla Erzurum'a gönderdiği 30 tonluk çadır, ilaç ve battaniyenin, araç ve ulaştırma sorunları nedeniyle dağıtımında ciddi aksamlar yaşanmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Kızılay Genel Müdürü Muzaffer Akı'nın Alman gazetecilere yaptığı açıklamada; "Kamyon sıkıntısı çekiyorum. Erzurum'a uçaklarla gelen malzemeyi nakledebilmek için Ankara'dan kamyon getirtmek zorunda kaldım. Malzemeyi yükleyecek işçi de bulamıyorum. Ankara'dan 25 tane yükleme işçisi getirdim." demiştir. Milliyet, 31 Ağustos 1966.

⁸ Cumhuriyet, 16 Eylül 1966. 1966 yılında meydana gelen deprem Bingöl'de yaşayan insanların sinirlerini alt üst etmiştir. Bunun üstüne bir de halka yapılan yardımlarda dikkatsiz davranılması ve ihtiyaç duyulan malzemeler yerine alakasız şeylerin dağıtılması insanların psikolojisini alt üst etmiştir. Mesela Karlıova'da bakkallık yapan Ahmet Ünal, deprem felaketzedesi olarak kendisine verilen iki kadın külotu ile bir süveteri Başbakan Demirel'e postalamıştır. Milliyet, 09 Eylül 1966.

⁹ Milliyet, 09 Eylül 1966.

¹⁰ Cumhuriyet, 14 Eylül 1966.

¹¹ Turan, 25 Eylül 1968. Depremde 14 kişi yaralanmıştır. Milliyet, 25 Eylül 1968. İlçe cezaevinin yılması üzerine 11 mahkum Bingöl cezaevine nakledilmiştir. Cumhuriyet, 25 Eylül 1968.

¹² Turan, 26 Eylül 1968. İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteseoğlu bu konuda bir açıklama yaparak Kiğı depreminde 1.100 kadar evin bir kısmının tamamen yıkıldığını, bir kısmının ise ağır hasar gördüğünü, Bingöl'ün Kuşçimeni ile Elazığ'ın Kuşbayırı, Saruhanlı ve Yıldız köylerinin heyelan tehlikesi yüzünden başka yerlere nakledileceğini dile getirmiştir. Milliyet, 30 Eylül 1968.

Kiğı'da 1.222 evin tamamen yıkıldığını, Bingöl'deki 2.500 evin ise orta derecede hasar gördüğünü, Bingöl'e 1.974 çadır ve deprem bölgesine 500 battaniye ile 17 ton gıda maddesi gönderildiğini, Ekim ayı sonunda bitirilmek üzere geçici barınak yapımına başlandığını söylemiştir.¹ 2 Ekim 1968'de mecliste yapılan görüşmelerde söz alan Bingöl Milletvekili M. Emin Gündoğdu depremde Kiğı merkezinde 188 ağır, 70 orta ve 33 hafif hasarlı, Kiğı'ya bağlı 82 köyde ise 450 ağır, 997 orta ve 412 hafif hasarlı bina olduğunu ve 17 kişinin yaralandığını, İmar ve İskan Bakanlığı tarafından Kiğı merkezinde bir inşaat amirliği kurulduğunu ve Bingöl Valiliği emrine 40 bin lira ve 624 çadır verildiğini, Kızılay tarafından da Bingöl'e 1.300 çadır, 400 battaniye ve 13 ton gıda maddesi ve adedi tespit edilemeyen miktarda giyecek gönderildiğini söylemiştir.² Kasım 1968'de Kiğı'da meydana gelen bir diğer depremde ise 18 ev yıkılmıştır.³

22 Mayıs 1971 Cumartesi günü 18.45'te meydana gelen Bingöl depreminde 5.323 konut yıkılmış, 755 kişi vefat etmiştir.⁴ Maksimum şiddeti 8 ve üzerinde olan deprem Göynük ve Genç fay zonlarından kaynaklanmıştır.⁵ Bingöl'ün Dere-i Kasaran, Kıbrıs ve Erzurum mahallelerinde hiçbir bina ayakta kalmamıştır. Merkeze bağlı Çöllek, Lotan, Musyan, Göran, Gülvare, Ağzan, Aşağıakpınar, Yukarıakpınar, Göldar ve Nahman köyleri de çok büyük zarar görmüştür. Bu köy ve mahallelerde binaların %98'i yıkılmış veya oturulamaz duruma gelmiştir.⁶ Kızılay tarafından depremde evleri yıkılan ailelere çadır ve gıda yardımı yapılırken bir yandan da enkaz altındaki ölü ve yaralıların çıkarılması için çalışmalar yapılmıştır. İlk belirlemelere göre ölü sayısı bini bulmuştur.⁷ Öte yandan Hürriyet gazetesi depremzedeler için 7 kamyon yardım malzemesi göndermiştir. Depremden sonra Bingöl'de yağın yağmurlar ve aralıklarla devam eden artçı sarsıntılar ayakta kalan ve hasar görmüş bazı binaların da yıkılmasına sebep olmuştur.⁸ Deprem felaketinden sonra 350 aile Bingöl'den göç etmiştir.⁹ Deprem sonrası çadır ihtiyacı giderilememiş ve 9 bin aile açıkta kalmıştır.¹⁰

Afet İşleri Genel Müdürü Erol Tuncer deprem dolayısıyla Bingöl'ü ziyaret etmiştir.¹¹ Tuncer incelemelerden sonra basına açıklamalar yapmış, depremzedeler için 15 Temmuz'dan sonra konut yapımına başlanacağını, konutların ihalesinin yapıldığını¹² ve Bingöl'de yıkılan resmi binaların da

¹ Celal Ertuğ'dan sonra söz alan İmar ve İskan Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun verdiği bilgilere göre deprem, Kiğı ve bu ilçeye bağlı 105 köyü etkilemiş, 22 okul ağır hasara uğramış ve 50 hizmet binası hasara uğramıştır. Menteşeoğlu, Kiğı'da yıkılan 188 binanın yerine doğunun iklim koşullarına uygun olarak hazırlanan perfabrik evlerle yeni ve modern bir mahalle oluşturulacağını, yeni bir felakete mahal verilmemesi için bu mahallenin jeologların incelemesine göre uygun görülen bir yerde yapılacağını, dile getirmiştir. Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt XLVII, Toplantı, VII, Birleşim LXI, Oturum I, s. 423-425.

² Gündoğdu, İmar ve İskan Bakanı Haldun Menteşeoğlu'nun Kiğı merkezinde 188 prefabrik bina inşa edileceğinin, kendi evini yapmak isten köylülere 2 metre küp kereste ve 3 bin lira, isteyen köylülere ise geçici prefabrik baraka yapıp mahalline gönderileceğinin sözünü verdiğini söyleyerek, Kiğı'lı öğrencilerin Bingöl ve diğer yerlerdeki öğretmen ve yatılı sanat okullarına imtihansız alınmasını, Kiğı yatılı bölge okulu kontenjanının 200'den 400'e çıkarılmasını, kış gelmeden kalıcı ve geçici konutlarda iskanın sağlanmasını, Çalışma Bakanlığı'nın yurt dışına gidecek işçiler konusunda Kiğı'ya özel kontenjan tanımasını istemiştir. İmar ve İskan Bakanı Haldun Menteşeoğlu, Emin Gündoğdu'ya cevap vererek kış gelmeden 188 prefabrik konutun bitirileceğini, afetzedeye vatandaşlara yurt dışına işçi kontenjanı ayrılması konusunda çalışma yapıldığını söylemiştir. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem II, Cilt XXVIII, Toplantı, III, Birleşim LXXXVII, Oturum I, s. 786-788.

³ Cumhuriyet, 12 Kasım 1968.

⁴ Uğur Güçlü, Gökür Altınbaş, Haluk Eyidoğan, Türkiye ve Çevresi Deprem Katalogu (1971-1975), İstanbul Teknik Üniversitesi Yerbilimleri ve Yeraltı Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi Sismoloji ve Sismoteknotik Alt Birimi Yayınları, Yayın No: 30, İstanbul 1986, s. 169. Bölgede yaşayan hayvanların %5-10'u depremde telef olmuştur, (Haluk Aktan, Nejat Bayülke, Adnan Gül, Oktay Ergünay, Ahmet Tabban, Oktay Yurdatapan, 22-5-1971 Bingöl Depremi Raporu, Editör: Alkut Aytun, İmar ve İskan Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1972, s. 51.). Bingöl depreminde yaşanan can kaybı ve hasarlı bina sayısında farklı rakamlar ortaya çıkmaktadır. Mesela 2014 yılında sunulan bir bildiri de 1971 Bingöl depreminde 878 kişinin vefat ettiği 9.111 binanın hasar gördüğü belirtilmiştir, (bkz. Kürşat Esat Alyamaç, "Elazığ'daki Mevcut Yapı Stokunun Deprem Dayanımı ve Gelecek Planlaması", Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi, Atatürk Araştırma Merkezi, 17-19 Kasım 2014 Elazığ, Sempozyum Bildiri Kitabı C. I, Ankara 2015.). Bu deprem günümüzde büyük Bingöl depremi olarak bilinmektedir. Bu felaket Bingöl'de yaşanan en büyük afet olarak tarihe geçmiştir. Deprem Elazığ, Malatya, Erzincan, Tunceli ve Diyarbakır'da da hissedilmiştir.

⁵ Haluk Aktan ve diğerleri, A.g.e., Ankara 1972, s.1.

⁶ Turan, 24 Mayıs 1971.

⁷ Depremde Bingöl'deki evlerin %80'i yıkılmış, sokaklar cesetlerle dolmuş, yüzlerce insan enkaz altında kalmıştır. Depremi haber alan Başbakan Nihat Erim, Başbakan Yardımcısı Sadi Koçbaş, İşçileri, Sağlık ve Ulaştırma bakanları Bingöl'e gelmiştir. Turan, 24 Mayıs 1971. Bayındırlık Bakanı Selahattin Babüroğlu ise Erzurum ve Bingöl deprem bölgelerini incelemek üzere Haziran 1971'de deprem bölgesine gitmiştir. Cumhuriyet, 5 Haziran 1971.

⁸ Basına açıklama yapan Bingöl Valisi Metin Dirimtekin halkın ekmeğe yerine çadır istediğini, Elazığ'a gelen 4 bin çadırın da Bingöl'e ulaştırılacağını, sıkıntılıların kısa sürede giderileceğini dile getirmiştir. 26 Mayıs günü Elazığ'dan Bingöl'e gelen İmar ve İskan Bakanı Selahattin Babüroğlu ise ihtiyaçların giderilmesi için tüm imkânların seferber edildiğini söylemiştir. Milliyet, 27 Mayıs 1971.

⁹ Bingöl, 31 Mayıs 1971.

¹⁰ Bingöl, 1 Haziran 1971. Depremzedeler için Kızılay tarafından 1.317 çadır ve 1.500 battaniye dağıtılmış ancak çadırlar yeterli gelmemiştir. Milliyet, 25 Mayıs 1971.

¹¹ Bingöl, 6 Temmuz 1971.

¹² Bingöl, 8 Temmuz 1971.

yeniden yapılacağını belirtmiştir.¹ Bingöl'deki resmi binaların inşası için inşaat kontrol Amirliği kurulmuştur.² İmar ve İskân Bakanı Selahattin Babüroğlu 3 Ağustos 1971'de Bingöl'e gelerek deprem bölgesinde incelemelerde bulunmuştur.³

Tablo 2: Afet İşleri Genel Müdürü Erol Tuncer'in Açıklamasına Göre 1971 Yılında Bingöl'de Meydana Gelen Depremde Hasar Gören Binalar⁴

Yerleşim Yeri	Yıkık veya Ağır Hasarlı Bina	Orta Hasarlı Bina	Hafif Hasarlı Bina
Bingöl Merkez	1.734	850	541
Bingöl Köyleri (88 Köy)	2.767	1.330	1.286
Genç İlçesi	80	120	287
Genç Köyleri (9 Köy)	237	233	301
Karlıova Köyleri (6 Köy)	260	146	104
Solhan Köyleri (9 Köy)	35	122	184
Kığı Köyleri (19 Köy)	84	197	46
Bingöl Toplamı	5.215	3.080	3.110

Tablo-3: 1971 Bingöl Depreminin Meydana Getirdiği Maddi Zarar⁵

Can Kaybından Doğan Milli Gelir Kaybı (755 Ölü, Ortalama Yaş 18)*	4.430.000.000 TL.
Yapı Hasarının Doğurduğu Milli Gelir Kaybı	53.230.000 TL.
Mal Kaybı	5.323.000 TL.
Hayvan Kaybı	8.063.000 TL.
İş Gücü Kaybı	83.000.000 TL.
Kurulacak Tesislerin Tahmini Maliyeti	430.000.000 TL.
Hasarın Toplam Maddi Değeri	5.009.616.000 TL.
* Depremde ölenlerin ortalama ömrü 50 yıl alındığı zaman, 32 yıl işgücü kaybı ortaya çıkmaktadır. Kişi başına düşen GSMH 3.385 TL kabul edilmiştir.	

1971 Bingöl Depremi sonrasında Göynük çayı, Kös deresi ve Mendo vadileri ile Bilaloğlu ve Elmalı köyü yamaçlarında heyelan ve kaya düşmesi olayları meydana gelmiştir.⁶

Bingöl Belediye Başkanı Faik Ertuğrul 29 Temmuz 1971'de Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin düzenlediği basın toplantısında bir demeç vererek depremin üzerinden 70 gün geçmesine rağmen fiili bir çalışma yapılmadığını, halkın kışı çadırda geçirmesinin imkânsız olduğunu oysa il merkezinde enkaz kaldırma çalışmalarının dahi bitirilmediğini dile getirmiştir.⁷

Mayıs 1971'de meydana gelen büyük depremde evleri yıkılan ve açıkta kalan depremzedeler için yapılması planlanan 3.346 konuttan 2.734 tanesinin yapımına başlanmıştır.⁸

Aralık 1971'de karla karışık yağın yağmur depremde zarar görüp onarılan bazı evlerin yıkılmasına ve evi yıkılan halkın hayvan ağıllarına sığınmasına sebep olmuştur.⁹

Bitlis Cumhuriyet Senatörü Orhan Kürümoğlu 1 Haziran 1971'de senatoda yaptığı konuşmada Bingöl depreminde 856 kişinin öldüğünü söylemiştir.¹⁰ Bingöl Senatörü Arif Hikmet Yurtsever ise 3 Haziran 1971'de senatoda yaptığı konuşmada Bingöl depreminde 869 kişinin hayatını kaybettiğini dile getirmiştir.¹¹ İmar ve İskân Bakanı Selahattin Babüroğlu 10 Ağustos 1971'de mecliste verdiği

¹ Bingöl, 9 Temmuz 1971.

² Depremde yıkılan ve yeniden yapılması planlanan bazı inşaat işleri şunlardır: Bingöl Lisesi, Yenişehir İlkokulu, Sağlık (Ebe) Okulu, Devlet Hastanesi, Kız Enstitüsü, Hükümet Konağı, Verem Dispanseri, Belediye, Özel İdare İşhanı bazı devlet kurumları lojmanları. Bingöl, 13 Temmuz 1971.

³ Bingöl, 4 Ağustos 1971.

⁴ Bingöl, 8 Temmuz 1971.

⁵ Haluk Aktan ve diğerleri, A.g.e., Ankara 1972, s.52.

⁶ Haluk Aktan ve diğerleri, A.g.e., s.19.

⁷ *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1971. Bu serzenişten sonra İmar ve İskân Bakanlığı, Bingöl deprem bölgesine 21 kişilik bir uzman heyeti göndermiştir. Heyet yetkilileri deprem sonrası Bingöl'deki çalışmaların yetersiz bulunduğunu, hazırlayacakları raporu bakanlıkta kurulacak bir komisyonun inceleyeceğini ve böylece atılacak adımlarla ilgili daha sağlıklı tedbirlerin alınacağını dile getirmiştir. *Cumhuriyet*, 29 Kasım 1971.

⁸ Bingöl, 22 Eylül 1971.

⁹ Bingöl, 8 Aralık 1971.

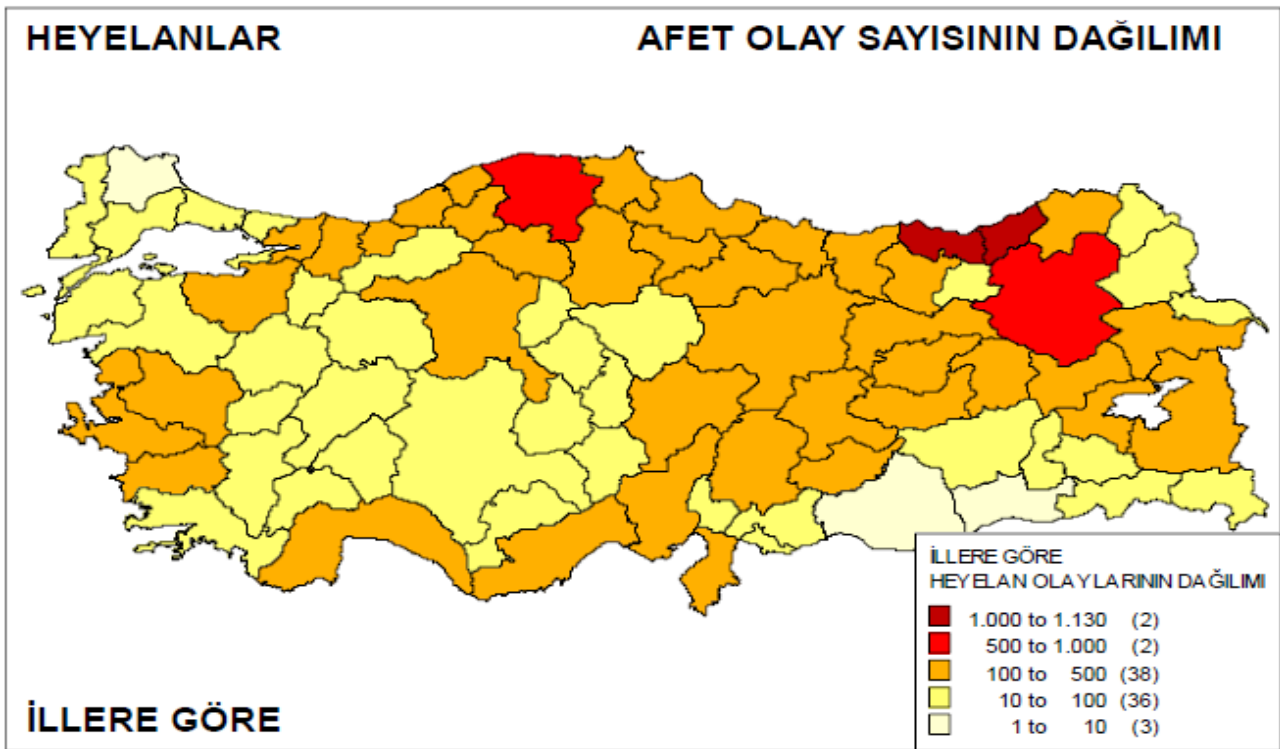
¹⁰ Kürümoğlu, deprem sonrası yapılan çalışmalarda organizasyon eksikliği gördüğünü de ifade etmiştir. *Cumhuriyet* Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXV, Toplantı X, Birleşim LXXI, s.247.

¹¹ Yurtsever, depremde 86 köyün yerle bir olduğunu, il merkezinde 324, merkez köylerde 530 ve ilçe köylerinde 15 kişinin öldüğünü, şehir merkezinde 957 binanın tamamen 962 binanın ağır hasarlı, 465 binanın orta hasarlı, 260 binanın az hasarlı olduğunu, köylerde ise 4.000 yıkık ve ağır hasarlı, 2.200 orta, 2.500 az hasarlı olmak üzere toplam 6.000 yıkık, 3.500 orta hasarlı, 3.500 az hasarlı bina olduğunu, şehir içinde yalnızca 76 binanın sağlam

demeçte Bingöl Depremi'nde 863 insanın hayatını kaybettiğini, depremin Bingöl geneli ile Elazığ'ın Palu ve Karakoçan ilçelerindeki 170 köyde etkili olduğunu, 5.535 ağır, 3.461 orta, 3.669 hafif hasarlı bina bulunduğunu ve bu binaların bir kısmının yeniden yapılacağını, bir kısmının ise onarılacağını, 700 prefabrik konut yapılacağını, 2.380 konutun yapımına başlandığını, deprem dolayısıyla 367 km kaplamalı yol yapılacağını ifade etmiştir.¹

2.2. Heyelan ve Kaya Düşmesi Olayları

Heyelan, kayaç, moloz ve toprak malzemelerin veya bunların karışımının, yerçekimi etkisi ile aşağı yönde kütleli hareketidir.² Kaya düşmeleri, Dik topografyaya sahip alanların yüksek kotlarında yüzeylenen eklemli kaya ortamlarında, süreksizliklerin sınırlandırdığı kaya bloklarının serbest yüzeye doğru küçük hareketlerde duyarlılığını yitirerek, kaynak bölgeden eğim aşağı oldukça hızlı olarak hareket ettiği bir tür yamaç duyarsızlığıdır.³ Heyelanlar, özellikle Karadeniz bölgesinde sık olmakla beraber, İç ve Doğu Anadolu bölgelerinde de zaman zaman meydana gelen bir başka afet olayıdır.⁴ 1950–2008 döneminde meydana gelen heyelanlardan toplam 4.250 yerleşme birimi etkilenmiş ve bu olaylar sonucunda 197 kişi hayatını kaybetmiştir.⁵

Harita-9: İllere göre, heyelanlar, olay sayısının dağılımı (1950-2008)⁶

kaldığını ve bölge halkının en büyük geçim kaynağı olan on binlerce hayvanın telef olduğunu söylemiştir. Arif Hikmet Yurtsever bölgede 15 bin çadıra ihtiyaç olmasına rağmen 6.400 çadır dağıtıldığını ve acilen çadıra ihtiyaç olduğunu da dile getirmiştir. Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXV, Toplantı X, Birleşim LXXXII, s.269-270.

¹ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXVI, Toplantı X, Birleşim XCIX, s.503-508.

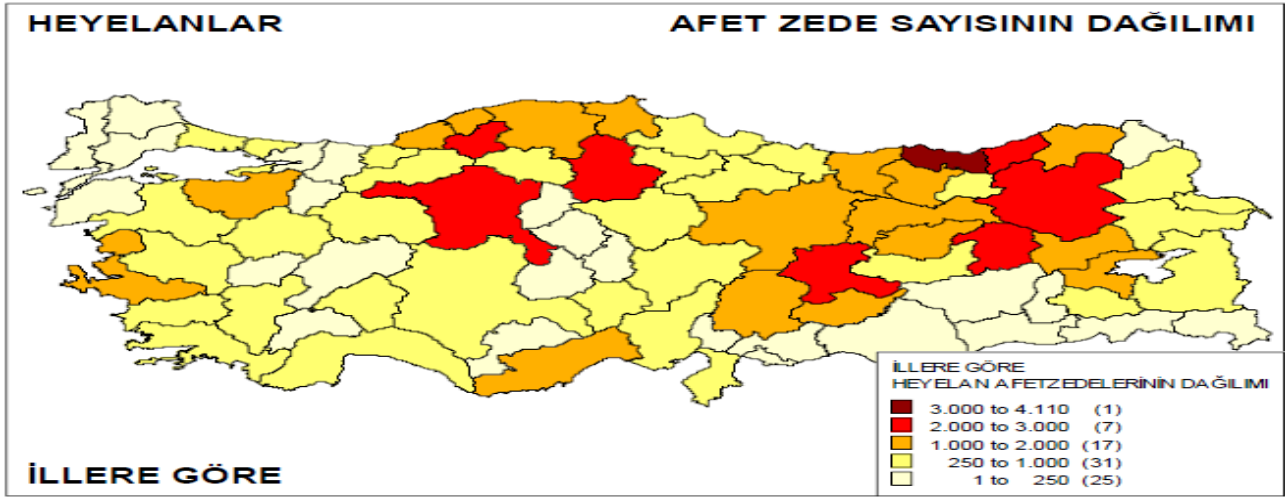
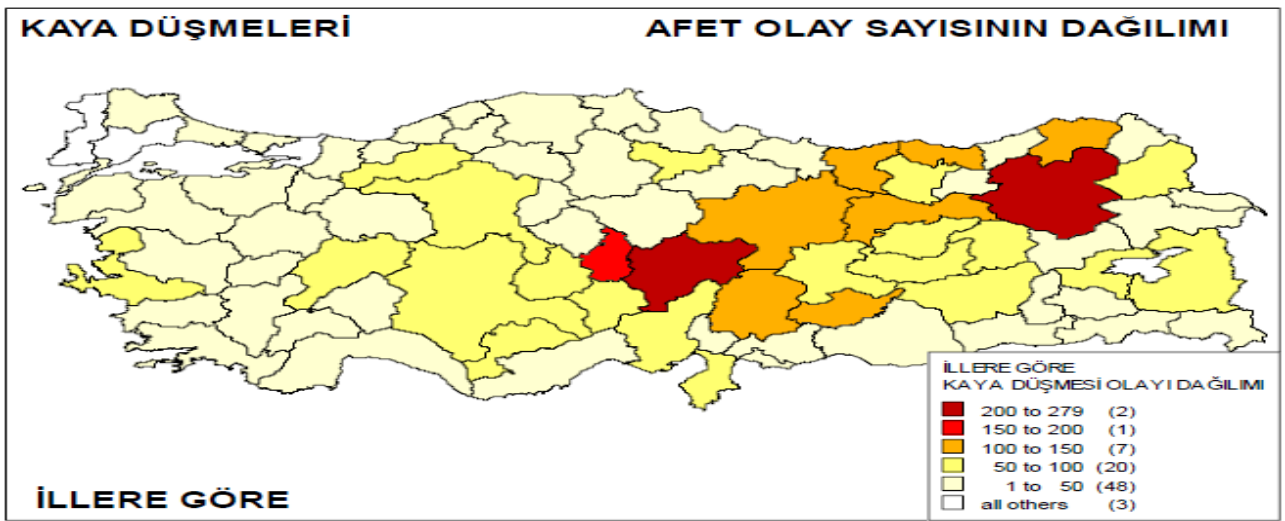
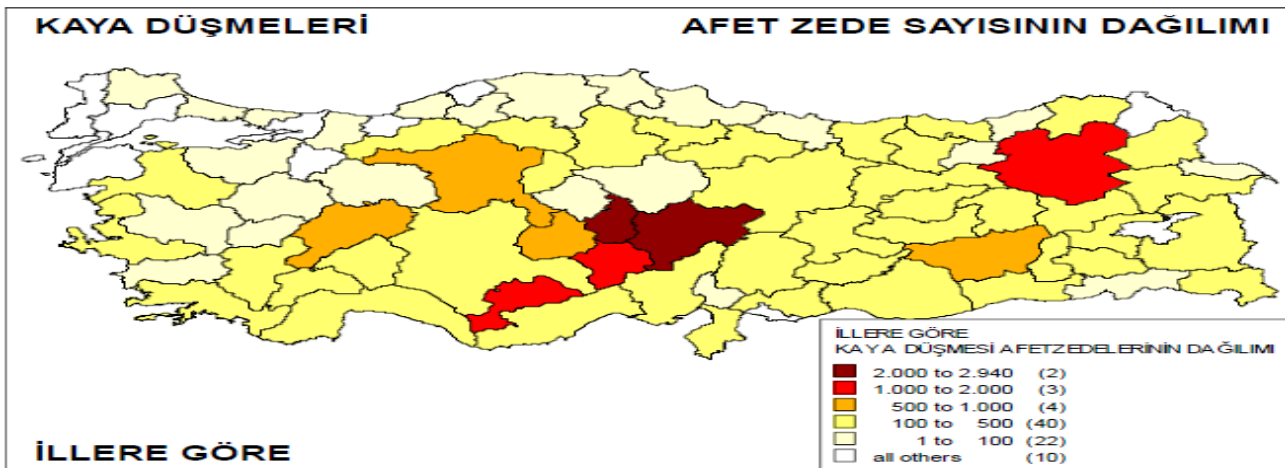
² Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Heyelan-Kaya Düşmesi Temel Kılavuz, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015, s.20.

³ A.g.e., s.110.

⁴ Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), A. g. e, s.8.

⁵ Oktay Gökçe, A.g.e., s.37.

⁶ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, *Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası*, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008; https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Harita-10: İllere göre, heyelanlar, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)¹Harita-11: İllere göre, kaya düşmeleri, olay sayısının dağılımı (1950-2008)²Harita-12: İllere göre, kaya düşmeleri, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)³

¹ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

² Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

³ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Bingöl merkez ilçe 1950-2008 yılları arasında 108 heyelan olayıyla Türkiye'deki ilçeler arasında sekizinci, heyelandan etkilenen afetzede sayısında ise 672 kişi ile on birinci sıradadır.¹ Arazisinin dağlık kayalık olması bakımından Bingöl'de kaya düşmesi olaylarına da çok sık rastlanmıştır. 1950-2008 yılları arasında Bingöl'de 92 kaya düşmesi olayı görülmüştür. Bu olaylardan 350 afetzede etkilenmiştir.²

Nisan 1940 ayında Kiği'nin Horhor köyünde meydana gelen heyelan neticesinde, Bingöl Valiliği tarafından Dâhiliye Vekâleti (İçişleri Bakanlığı) ve Dördüncü Umum Müfettişliği'ne 12 evin tamamen çöktüğü, 14 evin kısmi hasara uğradığı, 20 evin ise sağlam olduğu bildirilmiştir.³ Ayrıca köyün yerinin değiştirilmesi istenmiş, bu konuda tavsiyelerde bulunmaları için üniversite ve Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü jeologlarının inceleme yapmaları istenmiştir.⁴

1941 Mart ayında Yayladere'nin Erkek köyünde heyelan meydana gelmiş, heyelandan zarar görenlere dağıtılmak üzere Kızılay Bingöl Valiliği'ne 1.000 TL göndermiştir.⁵

Mayıs 1941 ayında Solhan'ın Arduşin nahiyesinin Sukyan köyü hudutları içerisinde, 5-6 yerde toprak kayması meydana gelmiş, Göynük nahiyesinin Kalencik mezrasında meydana gelen heyelanda ise birkaç ev hasara uğramış ve bir kısım arazi çatlamış, söz konusu gelişmeler neticesinde Bingöl Valiliğince gerekli tedbirler alınmıştır.⁶

11 Eylül 1958 tarihinde, Genç ilçesinde heyelan meydana gelmiş, söz konusu heyelanda 7 bina hasar görürken, 60 kişi afetten etkilenmiştir.⁷

Temmuz 1961 ayında Genç'in Siyan bucağına bağlı Haydan köyü halkı köyün yerleşim yerinin değiştirilmesi için başvuruda bulunmuş ve bu başvuru sonucu inceleme yapan bir jeolog köyün heyelan bölgesinde olduğuna karar vermiştir. Bunun üzerine İmar ve İskân Bakanlığı köy halkını diğer köylere serpiştirmek yoluyla iskân etmek istemişse de köy halkı buna razı olmamıştır. Bakanlık bir heyet göndererek köyün topluca iskân edileceği bir yer aramış ve bunun neticesinde Birek denilen bölge seçilmiştir.⁸

Temmuz 1962 ayında, Merkez'e bağlı Pul (halen Merkez'e bağlı Yumaklı köyünün Karakoç adlı mezrası) ve Tanzut (halen Solhan'a bağlı Oymapınar köyünün bir mezrası) köylerinde toprak kayması meydana gelmiştir. Söz konusu toprak kayması ile ilgili olarak, Bakanlar Kurulu'nun 25 Eylül 1963 tarihindeki toplantısında; toprak kaymasından etkilenen Pul köyündeki 40 aile ile Tanzut köyündeki 37 ailenin, il sınırları içerisinde yer alan Kadı Madrak (halen Merkez'e bağlı Çeltiksuyu köyü) köyüne yerleştirilmeleri, Afete maruz kalan ailelerden her birine inşaat yardımı için 10.000 TL'yi geçmemek üzere toplam 770.000 TL ile arazi temini, su tesisatı, yol ve kadastro gibi imar işleri için 100.000 TL olmak üzere toplam 870.000 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.⁹

1963 yılı başlarında, Karlıova'ya bağlı Göynük köyü Kalencik mezrasında yer kayması meydana gelmiştir. Söz konusu yer kayması ile ilgili olarak Bakanlar Kurulu'nun 21 Eylül 1966 tarihindeki toplantısında; yer kaymasına maruz kalan 39 ailenin, Göynük köyü sınırları içerisindeki Duriyen mevkiine yerleştirilmeleri, söz konusu ailelerin her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 292.500 TL ile yol, su, kanalizasyon tesisleri ile arazi sağlanması, kadastro, harita, imar planı gibi işler için de 58.500 TL olmak üzere toplam 351.000 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.

¹ Oktay Gökçe ve diğerleri, A.g.e., s.29.

² Bingöl kaya düşmesi olayında Türkiye'de on üçüncü sırada yer alırken afetzede sayısı bakımından ise on yedinci sırada yer almıştır. Bingöl il merkezi ise Türkiye'deki ilçeler arasında 46 olayla altıncı sırada yer almıştır. Oktay Gökçe ve diğerleri, A.g.e., s.43-46.

³ BCA, 030.10.121.863.21.

⁴ BCA, 030.10.121.863.21.

⁵ BCA, 030.10.120.857.11; Cumhuriyet gazetesine göre heyelan Kiği'nin Elveç köyünde olmuştur. Cumhuriyet, 27 Mart 1941.

⁶ BCA, 030.10.119.847.6.

⁷ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

⁸ Murat, 7 Temmuz 1961.

⁹ BCA, 030.18.173.51.9.

Kasım 1963 ayında Merkez'e bağlı Doldervişan mezrasında yer kayması meydana gelmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 21 Eylül 1966 tarihindeki toplantısında; yer kaymasına maruz kalan 32 ailenin her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 240.000 TL ile yol, su, kanalizasyon tesisleri ile arazi sağlanması, kadastro, harita, imar planı gibi işler için de 48.000 TL olmak üzere toplam 288.000 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.¹

Ocak 1966'da Genç demiryolu istasyonuna 20 km uzaklıkta olan Suveren'de heyelan olmuş, heyelan nedeniyle Elazığ-Tatvan demiryolu hattı sefere kapanmıştır.²

Bakanlar Kurulu'nun, 06 Mart 1967 tarihinde yaptığı toplantıda, 1962-1963 yılları içerisinde Bingöl'de meydana gelen yer kaymalarına ilişkin olarak;³

- ✓ 17 Temmuz 1962 tarihinde, Merkez'e bağlı Pul köyünde meydana gelen yer kaymasında zarar gören 40 ailenin her birine, Bakanlar Kurulu'nun 25 Eylül 1963 tarihli toplantısında verilmesi kararlaştırılan 10.000 TL'ye ilaveten 2.500 TL olmak üzere toplam 100.000 TL ek yardım yapılması,
- ✓ 17 Temmuz 1962 tarihinde, Merkez'e bağlı Tanzut köyünde meydana gelen yer kaymasında zarar gören 37 ailenin her birine, Bakanlar Kurulu'nun 25 Eylül 1963 tarihli toplantısında verilmesi kararlaştırılan 10.000 TL'ye ilaveten 2.500 TL olmak üzere toplam 92.500 TL ek yardım yapılması,
- ✓ 09 Şubat 1963 tarihinde, Karlıova'ya bağlı Kalencik mezrasında meydana gelen yer kaymasında zarar gören 39 ailenin her birine, Bakanlar Kurulu'nun 21 Eylül 1966 tarihli toplantısında verilmesi kararlaştırılan 7.500 TL'ye ilaveten 5.000 TL olmak üzere toplam 195.000 TL ek yardım yapılması,
- ✓ 14 Kasım 1963 tarihinde, Merkez'e bağlı Doldervişan mezrasında meydana gelen yer kaymasında zarar gören 32 ailenin her birine, Bakanlar Kurulu'nun 21 Eylül 1966 tarihli toplantısında verilmesi kararlaştırılan 7.500 TL'ye ilaveten 5.000 TL olmak üzere toplam 160.000 TL ek yardım yapılması,
- ✓ Genel toplamda ise 148 aileye, 547.000 TL ek yardım yapılması kararlaştırılmıştır.

10 Mart 1966 tarihinde, Genç ilçesi Gelinpertek köyü ile Çiçekli mahallesinde heyelan meydana gelmiş, söz konusu heyelanda 7 bina hasar görmüştür.⁴

21 Ekim 1967 tarihinde, Adaklı ilçe merkezi ile Gökçeli köyünde etkili olan heyelan meydana gelmiş, söz konusu heyelanda; ilçe merkezinde 30 bina hasar görmüş ve 950 kişi afetten etkilenmiş, Gökçeli köyünde ise Konak, Koçpınar ve Çanakçı mahallelerinde 104 bina hasar görmüş ve 901 kişi afetten etkilenmiştir.⁵

1962-1963 yılları içerisinde Bingöl'ün Merkez ilçesine bağlı Pul ve Tanzut köyleri ile Doldervişan mezrasında meydana gelen yer kaymalarına ilişkin olarak, Bakanlar Kurulu'nun, 23 Ocak 1968 tarihinde yaptığı toplantıda;⁶ afetten zarar gören ve hak sahibi oldukları kabul edilen 109 aileye (Pul 40 aile, Tanzut 37 aile, Doldervişan 32 aile) yapılan 12.500 TL'lik yardımın, 14.000 TL'ye çıkarılması, ek inşaat yardımı için 163.500 TL ile yapılacak kamu tesisleri için 73.000 TL olmak üzere toplam 236.500 TL ek kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.

¹ BCA, 030.18.204.18.9.

² Milliyet, 31 Ocak 1966.

³ BCA, 030.18.204.18.9.

⁴ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

⁵ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

⁶ BCA, 030.18.214.4.13.

Nisan 1969'da, şiddetli yağışlardan dolayı Kiğı yolunda heyelan olmuş, yol trafiğe kapanmıştır.¹ Yine aynı yerde şiddetli yağmurların da tesiriyle 2 Mayıs'ta büyük bir heyelan daha olmuş ve yol trafiğe kapanmıştır.²

2 Nisan 1969'da, şiddetli yağmurların da etkisiyle Solhan ilçe merkezinin kuzeyinde bulunan ve Köşkimaran adı verilen tepenin arkasındaki dağ heyelan halini alarak kaymaya başlamıştır. Solhan Belediye Başkanı Aydın Temuçin heyelan bölgesine yakın olan mahalledeki bazı evler ile hayvan kömlelerinin boşaltılması için talimat vermiştir.³

Nisan 1969'da Çobantaşı köyünde heyelan olmuş, Solhan'ın Mutluca köyü arazisi ve bazı meskenleri ise toprak altında kalmıştır.⁴

28 Mayıs 1969 tarihinde, Adaklı ilçesi Döşlüce Köyü ve Çeribaşı Mahallesinde heyelan meydana gelmiş, söz konusu heyelanda 26 bina hasar görmüş, 210 kişi afetten etkilenmiştir.⁵

28 Ağustos 1969 tarihinde, Adaklı ilçesi Aysaklı Köyünde heyelan meydana gelmiş, bu heyelanda 89 bina hasar görmüş, 600 kişi afetten etkilenmiştir.⁶

Eylül 1969'da Kiğı'nın Hasbağlar köyünde heyelan olmuş, 75 aile evsiz kalmış, 25-30 metre derinliğinde yarmalar oluşmuştur. Bingöl Valisi Kemal Öztürk İmar ve İskân Bakanlığı'ndan gelen jeolog Mehmet Demirtaşoğlu, Ayser Türkoğlu, Afet İşleri amiri Muzaffer Uğur ile birlikte Hasbağlar köyünde incelemelerde bulunmuştur. Yapılan incelemeler sonunda jeologlar köyün derhal boşaltılması gerektiğini dile getirmiştir. Vali Öztürk köylülerin kışı başka köylerde geçirmesi halinde baharda köylüler için yeni tip konutlar yapılacağını söylemiştir.⁷

23 Temmuz 1970 tarihinde, Bingöl Merkez'e bağlı Ilıcalar Köyünde heyelan meydana gelmiş; 14 bina hasar görmüş, 103 kişi afetten etkilenmiştir.⁸

29 Eylül 1970 tarihinde, Adaklı ilçesi Topağaçlar Köyünde meydana gelen heyelanda 29 bina hasar görmüş, 255 kişi afetten etkilenmiştir.⁹

Solhan'ın Gençtavus köyünün Güllük ve Çalı mezarlarında heyelan, kaya düşmesi ve çığ afetine maruz kalan bazı aileler, 13 Ekim 1973 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Solhan'ın Yenibaşak bucağı sınırları içindeki düzlük alanlarda iskan edilmiştir.¹⁰

2.3. Yağmur ve Sel Felaketleri

Türkiye'de 1950–2008 döneminde meydana gelen toplam sel olayı sayısı 4.067'dir. Ülke genelinde selden toplam 22.157 kişi etkilenmiştir.¹¹

¹ Bingöl, 2 Nisan 1969.

² Bingöl, 3 Mayıs 1969.

³ Bingöl, 4 Nisan 1969.

⁴ Bingöl, 2 Mayıs 1969.

⁵ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

⁶ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

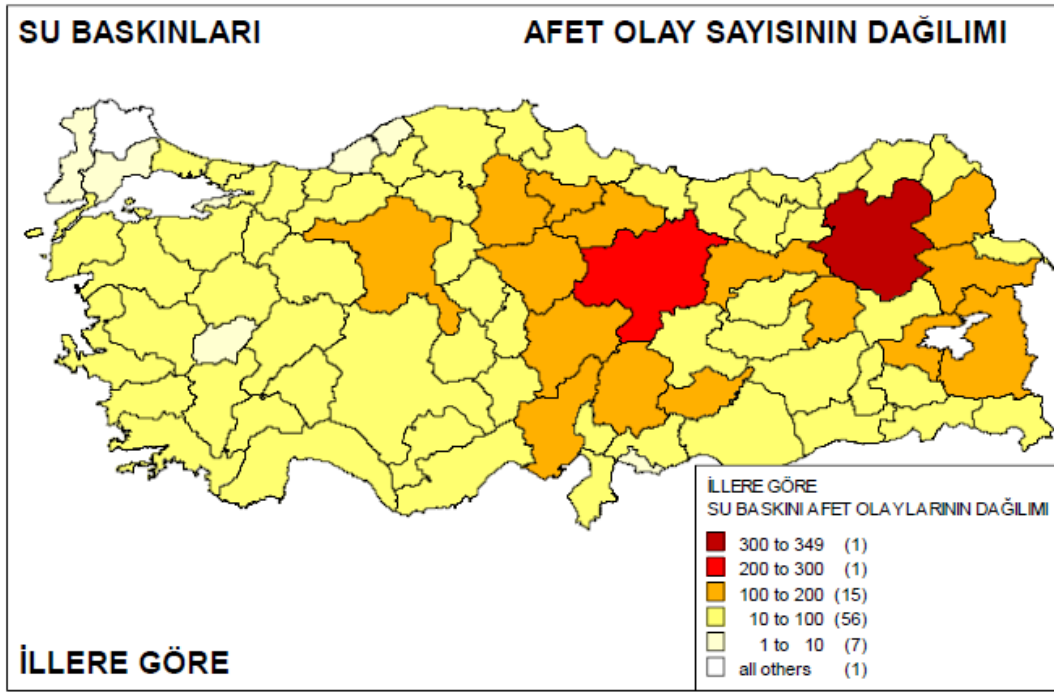
⁷ Bingöl, 1 Ekim 1969.

⁸ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

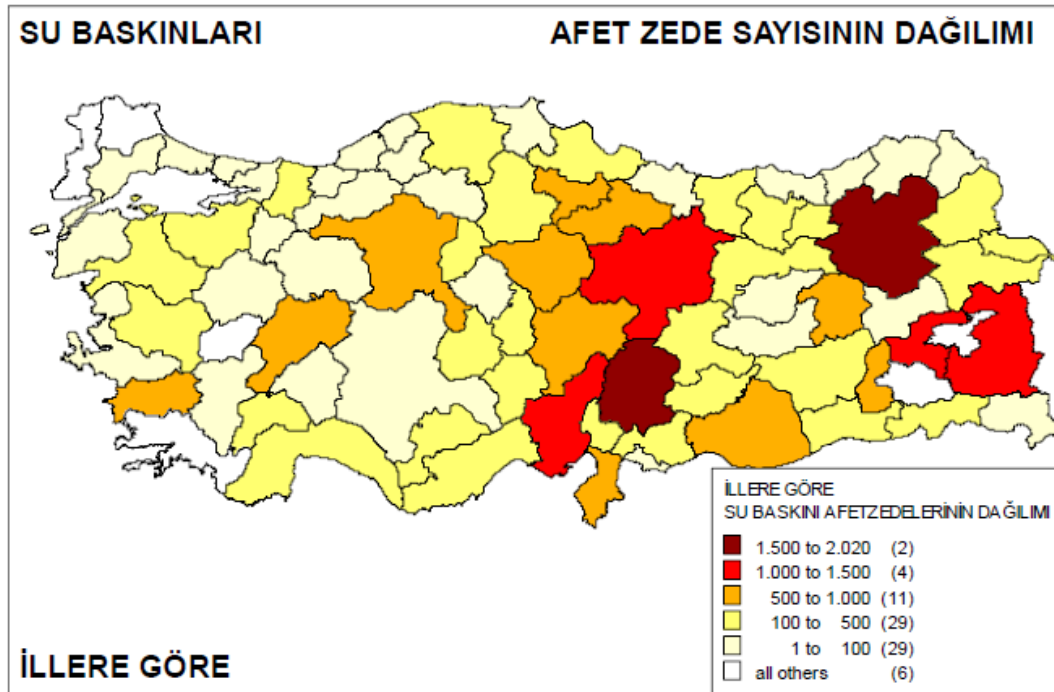
⁹ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

¹⁰ BCA, 030.18.1.2.306.63.16.

¹¹ Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), A.g.e, s.8.

Harita-13: İllere göre, su baskınları, olay sayısının dağılımı (1950-2008)¹

Harita-14: İllere göre, su baskınları, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)²

Bingöl, 1950-2008 yılları arasında gerçekleşen 150 su baskını olayı ile Türkiye’de dokuzuncu sırada, il merkezi ise ilçeler arasında 44 olayla sekizinci sırada yer almıştır.³

¹ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

² Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

³ Oktay Gökçe ve diğerleri, A.g.e., s.40

Haziran 1956'da birkaç günden beri devam eden yağışlardan dolayı oluşan seller Solhan'ın Melikan köyünü basmıştır. Köyde altı ev yıkılmış, birçok evde hasar oluşmuştur. Valilik ve Kızılay kanalıyla köye yiyecek giyecek ve çadır gönderilmiştir.¹

Haziran 1961'de Genç'in Sivan bucağında aralıksız yağın yağmurlar büyük zarara sebep olmuştur. Yağışlar sonucu oluşan seller 18 Haziran'da bucağa bağlı Hacıyan köyünde otlayan 8 sığır, 22 keçi ve bir eşeği sürüklemiş ve telef etmiştir. Köyün ekinleri de sular altında kalmıştır.²

1963 yılı başlarında, Kiğı'nın Karapolat köyünde su baskını meydana gelmiştir. Söz konusu afet ile ilgili olarak, Bakanlar Kurulu'nun 11 Mart 1967 tarihli toplantısında; afetten zarar gören 18 ailenin, aynı köyün sınırları içindeki Köyüstü mevkiine yerleştirilmeleri ve bu ailelerin her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 135.000 TL ile arazi sağlanması, yol, su, kanalizasyon tesisleri ve kadastro gibi imar işleri için gereken 13.500 TL olmak üzere toplam 148.500 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.³

Nisan 1965'te yağın şiddetli yağışlardan dolayı Kiğı'da sel oluşmuş, seller 200 hayvanın telef olmasına yol açmış, arazileri sular altında bırakmış ve köylerin irtibatının kopmasına sebep olmuştur.⁴

26 Ocak 1966 tarihinde, Genç'in Şahintepe köyünde, su baskını meydana gelmiştir. Bakanlar Kurulu'nun 04 Ocak 1967 tarihindeki toplantısında; afetten zarar gören 13 aileden her birine inşaat yardımı için 7.500 TL'yi geçmemek üzere toplam 97.500 TL ile arazi sağlanması, yol, su tesisatı ve kadastro gibi imar işleri için gereken 9.500 TL olmak üzere toplam 107.000 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.⁵

19 Temmuz 1967 tarihinde, Solhan ilçesinde su baskını meydana gelmiş; 27 bina hasar görürken, 230 kişi afetten etkilenmiştir.⁶

18 Şubat 1969'da yağın yağmur Bingöl'de daha önce yağmış olan karları eriterek dükkânlara dolmuş ve zarar vermiştir. Vali Kemal Öztürk su dolan dükkânlarda incelemeler yapmış, cadde ve sokaklardaki karın temizlenmesi için Yol, Su ve Elektrik Kurumu (YSE) Müdürlüğü'ne talimat vermiştir.⁷

Nisan 1969'da yaşanan yağmurlardan dolayı kabaran Göynük suyu Sinsor köprüsünü götürmüş, bundan dolayı Bingöl-Solhan-Muş yolu ulaşımına kapanmıştır. Göynük çayı Bingöl ovasındaki arazilerin büyük bir kısmı zarar görmüş, Uzundere çayı kıyısındaki arazileri tahrip etmiş, ayrıca Genç yolunu su basmış, Yenibaşlar köyünde arazi ve evler su baskınına uğramıştır.⁸

14 Temmuz 1970'te yağın şiddetli yağmurlar Kiğı'nın Sütlüce köyünde büyük hasara yol açmıştır. Yağmur köydeki ekin ve otları tamamen tahrip etmiş, Sütlüce'nin Kavak yaylasında yüze yakın koyun ve keçi ile üç ev sular altında kalmıştır. Hayvanların tamamı telef olurken evlerin eşyaları da tahrip olmuştur.⁹

18 Ağustos 1971'de yağın şiddetli yağmurlardan dolayı oluşan seller Kiğı'nın Elmaağaç, Doluçay ve Dolutekne köylerinde hasara yol açmış, özellikle Elmaağaç köyü çok büyük zarara uğramıştır. Köydeki ev ve araziler ile bahçeler sular altında kalmış, meyve ağaçları kökünden sökülmüş, 24'ü büyükbaş olmak üzere 74 hayvan telef olmuş, sel köyün girişindeki köprüyü ve köyün içme suyu

¹ Murat, 20 Haziran 1956.

² Murat, 21 Haziran 1961.

³ BCA, 030.18.204.22.14.

⁴ Turan, 27 Nisan 1965.

⁵ BCA, 030.18.202.1.12.

⁶ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

⁷ Bingöl, 19 Şubat 1969.

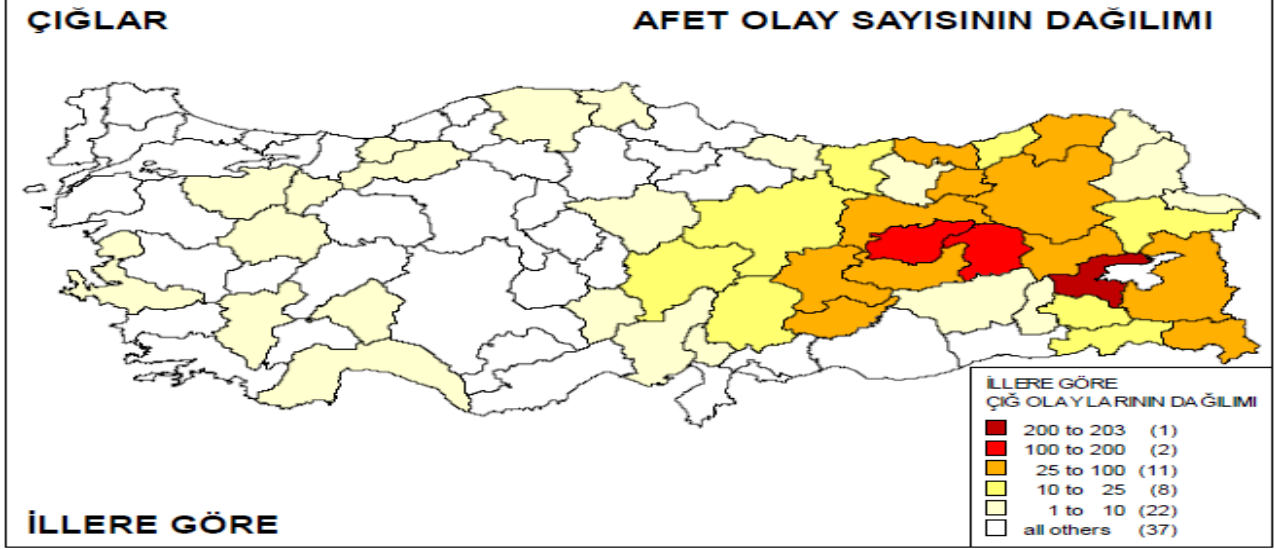
⁸ Bingöl, 2 Nisan 1969.

⁹ Evler; Cafer Bala, Ali Sevin ve Mümin Keskin'e aittir. Bingöl, 16 Temmuz 1970.

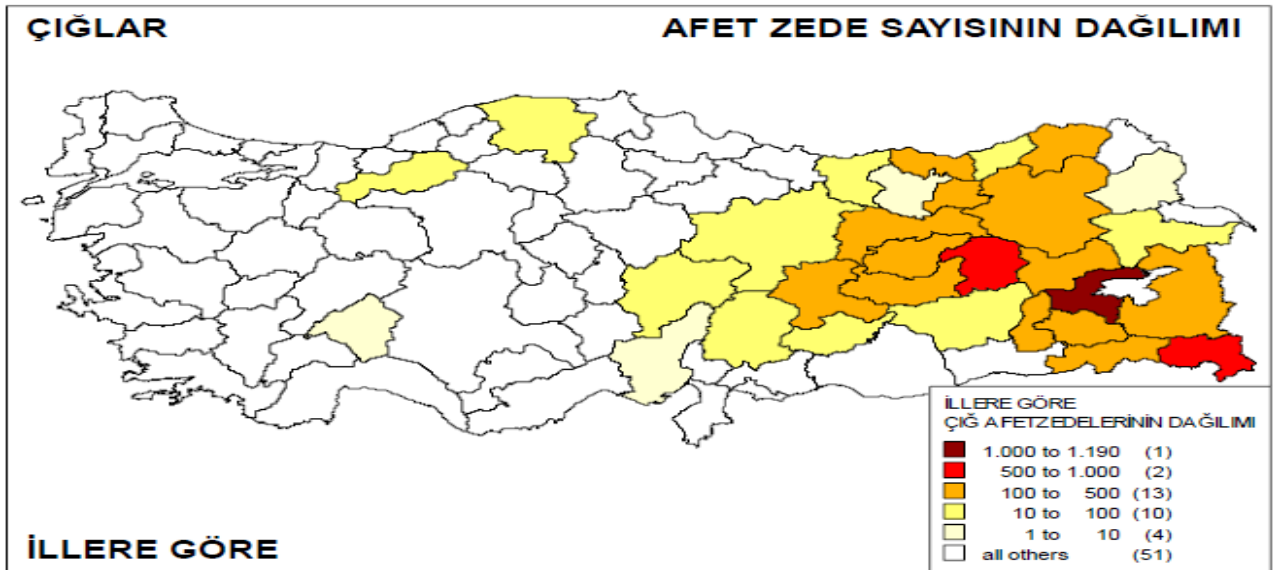
borularını sürükleyerek götürmüş, evlerdeki erzakı yok etmiştir.¹ 1971 Ağustos ayında meydana gelen sel felaketi, Kiğı'nın diğer köylerinde de etkili olmuş, tarlardaki mahsulü yok etmiştir.²

2.4. Kar, Çığ ve Dolu Felaketleri

Çığ, eğimli bir kayma yüzeyi boyunca gerçekleşen, oldukça hızlı kar akışına verilen addır.³ Çığ düşmeleri genellikle kar yağışlarının yoğun olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile Karadeniz bölgesinin iç kesimlerinde görülmektedir. 1950 yılından 2008 yılına kadar Türkiye'de yerleşme birimlerini etkileyen 389 çığ olayı yaşanmış ve bu olaylar nedeniyle 1.039 kişi hayatını kaybetmiş, 268 kişi yaralanmış ve 5.164 konut yıkılmış veya kullanılmaz hale gelmiştir.⁴

Harita-15: İllere göre, çığlar, olay sayısının dağılımı (1950-2008)⁵

Harita-16: İllere göre, çığlar, afetzede sayısının dağılımı (1950-2008)⁶

¹ Bingöl, 20 Ağustos 1971.

² Seller Kaynakdüzü, Harik, Sarıdibek, Kabaçalı ve Sütluçe köylerinde mahsule zarar vermiştir. Bingöl, 23 Ağustos 1971.

³ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Çığ Temel Kılavuz, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015, s.20.

⁴ Oktay Gökçe, A.g.e., s.48.

⁵ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

⁶ Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

1958-2008 yılları arasında tespit edilen 178 çığ olayıyla Bingöl ili Türkiye’de ikinci sırada yer almıştır.¹

Şubat 1950’de Kiğı’nın Cönek mıntıkasında meydana gelen çığ iki kişinin ölümüne yol açmıştır.²

17 Ocak 1954’te Kiğı’nın Malik köyünde dağdan kopan 80 metre yüksekliğindeki çığ bir evi yıkmış, köylünün ve jandarmanın gayretiyle evdeki beş kişiden biri sağ, dördü ise ölü olarak evden çıkarılmış; çığdan dolayı 65 keçi, 44 koyun ve 4 sığır telef olmuştur.³

3 Aralık 1955’te 16 civarında başlayan kar yağışı Bingöl’de hayatı olumsuz etkilemiştir. Şehirde kar kalınlığı 70 cm’ye ulaşırken, büyük bir dut ağacı kar yağışından dolayı devrilmiştir.⁴

Bir hafta süren yoğun kar yağışlarından dolayı 5 Şubat 1956 tarihi itibarıyla Elazığ-Bingöl karayolu kapanmış, postalar 4 günden beri gelmemiş, Genç-Muş demiryolu karla kaplanmıştır.⁵

Şubat 1959’da birkaç günden beri devam eden kar yağışı ve fırtına Bingöl-Elazığ karayolunu ve Genç-Elazığ demiryolunu kapatmıştır. Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü ekipleri kapanan yolları 1 Mart itibarıyla açmıştır.⁶

Temmuz 1962’de Karlıova’nın Fahra köyünde çığ düşmesi meydana gelmiştir. Söz konusu çığ düşmesi ile ilgili olarak, Bakanlar Kurulu’nun 19 Temmuz 1968 tarihindeki toplantısında; Çığ düşmesinden etkilenen 25 ailenin, aynı köyün merası olan Köyünü Koçan mevkiine yerleştirilmeleri, afete maruz kalan ailelerden her birine inşaat yardımı için 7.500 TL’yi geçmemek üzere toplam 187.500 TL ile arazi sağlanması, yol, su, kanalizasyon tesisleri, kadastro, harita ve imar planı gibi işler için gereken 18.500 TL olmak üzere toplam 206.000 TL kaynak ayrılması kararlaştırılmıştır.⁷

Elazığ’dan Tatvan’a giden posta katarı Genç-Muş arasında kara saplanmıştır.⁸ 21 Haziran 1969’da yağın dolu Maşalla köyünde büyük tahribat yapmıştır.⁹

2.5. Salgın Hastalıklar

Şubat 1960’ta Bingöl’de özellikle çocuklarda çok sık görülen Boğmaca salgınına rastlanmıştır.¹⁰ Nisan 1960’ta Kiğı’nın Hösnek bucağında çocuklar arasında Kızamık salgını görülmüştür. Hastalık 12 çocuğun ölümüne sebep olmuştur.¹¹

Ocak 1961’de Bingöl’de Kızamık salgını görülmüştür. Kızamık 3-4 yaşlarındaki 6 çocuğun ölümüne sebep olmuştur.¹²

Eylül 1961’de Kiğı ve Karlıova’da hızla yayılan şarbon hastalığı hayvanlardan insanlara geçmiştir. Bu gelişme üzerine üç kişilik ekipler köylerde aşılama yapmıştır. Hastalık Bingöl’e de sirayet etmiş ve çocuklar da görülmüştür.¹³

10 Nisan 1969’da Solhan Yatılı Bölge Okulu’nda incelemelerde bulunan Cüzzam Savaş Başkanı Doktor Baba Hüseyin Keskin bir öğrencide difteri tespit etmiştir. Bu gelişme üzerine öğrenci devlet

¹ Çığ hasarları ve yıkım açısından da Bingöl (871) ikinci sırada yer almıştır. İlçeler baz alındığında ise Bingöl il merkezi 61 çığ olayıyla Bitlis’in Mutki ilçesinden sonra ikinci sırada yer almıştır. Oktay Gökçe ve diğerleri, A.g.e., s.48

² Cumhuriyet, 10 Şubat 1950.

³ Milliyet, 18 Ocak 1954.

⁴ Murat, 5 Aralık 1955.

⁵ Murat, 6 Şubat 1956.

⁶ Murat, 2 Mart 1959.

⁷ BCA, 030.18.223.58.6.

⁸ Milliyet, 13 Şubat 1965.

⁹ Bingöl, 23 Haziran 1969.

¹⁰ Murat, 19 Şubat 1963.

¹¹ Murat, 8 Nisan 1960.

¹² Murat, 16 Ocak 1961.

¹³ Murat, 27 Eylül 1961.

hastanesine sevk edilmiş, yapılan taramalarda şüpheli görülen 40 öğrenci revire yatırılmış ve şüphelilere difteri, tetanos ve tifo karma aşısı yapılmıştır.¹

Ocak 1970'te önce Kiğı'da başlayan daha sonra Genç, Solhan ve Bingöl il merkezine sirayet eden grip salgını özellikle okullarda yayılmıştır. Bingöl Lisesi ve diğer okullarda yapılan taramalarda pek çok öğrencinin hasta olduğu tespit edilmiştir.² Grip salgını Bingöl'de halkın %50'sine bulaşmış, Bingöl Erkek Sanat Enstitüsü'nün 150 öğrencisi 6 Ocak'ta muayene edilmiş ve enstitünün dört gün tatil edilmesine karar verilmiştir.³

2.6. Diğer Afetler

4 Ekim 1970 gecesi saat 02.15 civarında sanayi çarşısında çıkan yangın çarşığı kül etmiştir. Bingöl Valisi Metin Dirimtekin yangın yerine gelmiş ve çalışmaları yakından izlemiştir. Yangına müdahale için Elazığ'dan da itfaiye ekibi istenmiştir. Sabaha kadar süren yangının 2 milyon liradan fazla bir zarar yol açtığı belirtilmiştir.⁴

3. SONUÇ

Afetler, aniden meydana gelen ve önceden meydana geleceği kestirilemeyen doğa olaylarıdır. Bingöl, Türkiye'de afetlere en fazla maruz kalan illerden biridir. Sık sık deprem meydana gelen Bingöl'de, özellikle 1971 Depremi çok büyük bir yıkıma neden olmuştur. Bingöl'de her 90-100 yılda birçok büyük bir deprem gerçekleşmiş ve şehri alt üst etmiştir. Depremlerin yanı sıra heyelan, çığ, kaya düşmesi, sel gibi afetler de ilde çok yaygın görülmüştür. Bu durum Bingöl'de afetlerin yanı sıra plansız ve gelişigüzel yerleşimin de zararlarını ortaya koymaktadır.

Afetlerden hemen sonra acil çözüm mahiyetinde ilgili valiliklere ödenek ayrıldığı ve gıda malzemeleri temin etmelerinin sağlandığı, valiliklerin yerel imkanlarla temin etme imkanı bulunmayan çadır, battaniye, giyecek ve seyyar hastane gibi unsurların ise ilgili bakanlıklar ve Kızılay tarafından gönderildiği görülmektedir.

Yaşanan felaketlerden sonra yapılan Bakanlar Kurulu toplantılarında ise;

- ✓ Afetzedelere evlerini yeniden yapabilmeleri için nakdi yardımların yanı sıra kazma, kürek, çivi ve kereste gibi inşaat malzemeleri yardımlarının da yapılması,
- ✓ Yeni kurulacak yerleşim yerleri için arazi temini, elektrik, su ve kanalizasyon tesisatları ile yol ve kadastro gibi imar işleri için kaynak ayrılması,
- ✓ Yardım bölgelerine gönderilecek her çeşit ithal araç, gereç için gümrük muafiyeti getirilmesi,
- ✓ Afetzedelerin vergi borçlarının silinmesi,
- ✓ Heyelan ve kaya düşmesi olaylarından sonra köylerin başka yerlere taşınması,
- ✓ Afetzedeler için prefabrik ve kalıcı konutlar yapılması gibi kararlar alınmıştır.

Bingöl'deki afetzedeler için yapılan yardımların dağıtımında büyük sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle yol, kamyon ve personel yetersizliğinden dolayı yardımlar ihtiyaç sahiplerine ya ulaşmamış ya da eksik ve geç dağıtılmış veya ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları dikkate alınmadan dağıtımlar yapılmıştır. Mesela depremedelerden birine ihtiyaç duyduğu malzemeler yerine iki adet kadın külotu ve bir adet süveter verilmiş, bu kişi de protesto amacıyla kendisine verilen külotları ve süveteri Başbakan Süleyman Demirel'e yollamıştır. Çadır, kıyafet ve yiyecek yardımı dağıtımında da usulsüzlükler ve haksızlıklar yaşanmıştır. Bakanlar Kurulu kararları ise afetlerden ortalama 4-6 ay sonra çıkmaya başlamış ve halkın yaralarını saramamıştır. Ayrıca Bingöl'de meydana gelen tüm bu afetlere rağmen altyapı yatırımları yapılmamış, yıllar içerisinde yeni afetler meydana gelmiştir. 1971 depreminden sonra yapılan kalıcı konutların yapımı ise uzun sürmüş, bazı ihtiyaç sahipleri açıkta kalmıştır.

¹ Bingöl, 15 Nisan 1969.

² Yenişehir İlkokulu'nda 23, Bingöl Lisesi'nde 200 öğrenci gribe yakalanmıştır. Bingöl, 3 Ocak 1970.

³ Bingöl, 7 Ocak 1970.

⁴ Bingöl, 5 Ekim 1970.

Afetler konusunda yeterince tedbir alınmaması yalnızca Bingöl'ün değil, Türkiye'nin de kaderi olmuştur. Bunu değiştirmek için, öncelikle Türkiye'nin afetlerin yoğun olarak yaşandığı bir coğrafyada yer aldığı kabul edilerek, buna göre gerekli tedbirler alınmalı, alt yapı projeleri hazırlanmalıdır. Türkiye önemli fay hatları üzerinde yer almaktadır. Bundan dolayı binaların dayanıklılığı artırılmalı, yapı denetimleri sıkı bir şekilde yapılmalı, ev, okul ve işyerlerinde sık sık deprem tatbikatları yapılmalıdır. Alınacak her türlü tedbir ve tatbikatın, afetler gerçekleştiğinde olası can ve mal kayıplarını en aza indireceği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BCA, 030.01.121.773.5.
 BCA, 030.10.0.0.119.839.6.
 BCA, 030.10.119.840.7.
 BCA, 030.10.119.840.7.
 BCA, 030.10.119.841.7.
 BCA, 030.10.119.841.7.
 BCA, 030.10.119.841.9.
 BCA, 030.10.119.846.1.
 BCA, 030.10.119.847.6.
 BCA, 030.10.120.850.18.
 BCA, 030.10.120.857.11.
 BCA, 030.10.121.863.21.
 BCA, 030.10.121.863.21.
 BCA, 030.18.01.02.60.100.
 BCA, 030.18.1.2.121.91.13.
 BCA, 030.18.1.2.123.66.7.
 BCA, 030.18.1.2.306.63.16.
 BCA, 030.18.125.17.7.
 BCA, 030.18.127.93.2.
 BCA, 030.18.173.51.9.
 BCA, 030.18.189.60.1.
 BCA, 030.18.189.61.14.
 BCA, 030.18.192.10.6.
 BCA, 030.18.198.60.12.
 BCA, 030.18.198.62.15.
 BCA, 030.18.199.67.4.
 BCA, 030.18.202.1.12.
 BCA, 030.18.203.15.14.

BCA, 030.18.204.18.9.

BCA, 030.18.204.18.9.

BCA, 030.18.204.22.14.

BCA, 030.18.204.22.14.

BCA, 030.18.214.4.13.

BCA, 030.18.223.58.6.

BCA, 0490.1.0.0.1226.77.1.

BCA, 490.1.0.0.1582.449.2.

Meclis Tutanakları

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXV, Toplantı X, Birleşim LXXI.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXV, Toplantı X, Birleşim LXXII.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt LXVI, Toplantı X, Birleşim XCIX.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Cilt XLVII, Toplantı, VII, Birleşim LXI.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem II, Cilt XXVIII, Toplantı, III, Birleşim LXXXVII, Oturum I.

Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem III, Cilt XIII, Toplantı II, Birleşim CIV, Oturum I.

Kitaplar

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Çığ Temel Kılavuz, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Heyelan-Kaya Düşmesi Temel Kılavuz, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015

ERGÜNAY, Oktay; Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi, Türkiye Kızılay Derneği, Eğitim Kitapçığı, Ankara, 2003.

GÖKÇE, Oktay; ÖZDEN, Şenay; DEMİR, Ahmet; Türkiye’de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

GÜÇLÜ, Uğur; ALTINBAŞ, Gökür; EYİDOĞAN, Haluk; Türkiye ve Çevresi Deprem Katalogu (1971-1975), İstanbul Teknik Üniversitesi Yerbilimleri ve Yeraltı Kaynakları Uygulama ve Araştırma Merkezi Sismoloji ve Sismoteknotik Alt Birimi Yayınları, Yayın No: 30, İstanbul, 1986.

ÖZMEN, Bülent; NURLU Murat; GÜLER, Hüseyin; Coğrafi Bilgi Sistemi ile Deprem Bölgelerinin İncelenmesi, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1997.

PAMPAL, Süleyman; ÖZMEN, Bülent; Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Gazi Üniversitesi Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2007.

Makaleler

AKAR, Sevdâ; “Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı: 21, Balıkesir, 2013, ss.185-206.

ALYAMAÇ, Kürşat Esat, “Elazığ’daki Mevcut Yapı Stokunun Deprem Dayanımı ve Gelecek Planlaması”, Tarihten Günümüze Elazığ Uluslararası Kongresi, Atatürk Araştırma Merkezi, 17-19 Kasım 2014 Elazığ, Sempozyum Bildiri Kitabı C. I, Ankara 2015. ss. 583-600.

YAVAŞ, Hikmet; “Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim Sorunları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3, 2005, ss.208-301.

Raporlar

AKTAN, Haluk; BAYÜLKE, Nejat; GÜL, Adnan; ERGÜNAY, Oktay; TABBAN, Ahmet; YURDATAPAN, Oktay; 22-5-1971 Bingöl Depremi Raporu, Editör: Alkut Aytun, İmar ve İskan Bakanlığı Deprem Araştırma Enstitüsü Başkanlığı, Ankara 1972.

Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), Türkiye’de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu, T.C. İçişleri Bakanlığı, Ankara, 2004.

NatCatService, NATCAT, (2011), Natural Catastrophe Know–How for Risk Management and Research, Munich Re Publications, Münih, 2011.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Habitat-3 Ulusal Raporu, Ankara, 2014.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Oda Raporu: Türkiye’de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın Önerileri, 2. Baskı, Yayın No: MMO/587, TMMOB Makina Mühendisleri Odası, Ankara, 2012.

Haritalar

Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Afet Olay ve Zararlarının İl ve İlçelere Göre Dağılımı (Afet Türlerine Göre) Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3503/xfiles/93-2014060215017-afetler_il_ilce_final_27102008_3.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Deprem Bölgeleri Haritası, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara, 1996. <http://www.deprem.gov.tr/tr/kategori/deprem-bolgeleri-haritasi-28841> (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası İndeks Yerleşim Birimleri ve Deprem Bölgeleri, T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Deprem Araştırma Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1996.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB), Analiz Modülü Afet Sorgulama, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Sorgulama.aspx> (Erişim Tarihi: 31.08.2016)

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Afet Bölgeleri Haritası, T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Ankara, 2015. <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3501/xfiles/70-2014050710924-presentation1.pdf> (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

GÖKÇE, Oktay, Türkiye Afete Uğramış Yerleşim Birimleri Haritası (1950-2008), T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3504/xfiles/94-201406021514-afetler_tum_dagilim_renkli_2.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Diğer İnternet Kaynakları

<http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/personel/comoglu/depremnedir/index.htm> Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü resmi web sitesi (Erişim Tarihi: 25.08.2016)

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Deprem Dairesi Başkanlığı, Deprem Kataloğu 1900-2016. <http://www.deprem.gov.tr/tr/depremkatalogu> (Erişim Tarihi: 29.08.2016)

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Deprem Dairesi Başkanlığı, Tarihsel Depremler. <http://www.deprem.gov.tr/tr/tarihseldepremler> (Erişim Tarihi: 24.08.2016)

Gazeteler

Bingöl.

Cumhuriyet.

Halk Postası.

Milliyet.

Murat.

Turan.